

We Lwowie, dnia 5. września 1905.

Aleg. 384

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o budowie dróg wodnych.

Wysoki Sejmie!

Rezolucje sejmowe.

W ciągu ostatniego roku otrzymał Wydział krajowy odpowiedź c. k. Rządu tylko na dwie rezolucje uchwalone przez Wys. Sejm w sprawie budowy dróg wodnych, mianowicie:

1. na rezolucję z d. 27. października 1903 w sprawie oddania krajowi wykonania robót po cenach jednostkowych kosztorysu;

2. na rezolucję z d. 2. listopada 1904 w sprawie utworzenia ekspozytury c. k. Dyrekcji budowy dróg wodnych w Krakowie.

ad 1) Reskryptem z d. 29. maja 1905 l. 1.350 intymowanym odezwą c. k. Namiestnictwa z d. 6. czerwca 1905 l. 81.151 oznajmiło c. k. Ministerstwo handlu, że powołana rezolucja Wys. Sejmu w sprawie oddania Wydziałowi krajowemu robót przy budowie kanału Odra-Wisła po cenach jednostkowych kosztorysu będzie wzięta przez c. k. Rząd pod ścisłą rozważę po wykończeniu operatów potrzebnych dla rozdania tych robót.

ad 2) Odezwą z d. 1. czerwca 1905 l. 6.712/pr. zawiadomiło nas c. k. Prezydium Namiestnictwa, że c. k. Ministerstwo handlu postanowiło reskryptem z d. 9. maja 1905 l. 2.573 utworzyć w Krakowie ekspozyturę c. k. Dyrekcji dla budowy kanałów spławnych i wydało odpowiednie zarządzenia. Aktywowanie tej ekspozytury nastąpiło też z początkiem lipca 1905, a personal tej ekspozytury składa się (wedle preliminarza budowy dróg wodnych na r. 1906) z 46 techników (20 stałych urzędników technicznych, 6 inżynierów za kontraktem, 2 asystentów, 1 prow. urzędnika technicznego i 17 rysowników), 2 urzędników conceptowych, 1 urzędnika rachunkowego, 1 geometry, 4 urzędników kancelaryjnych i 5 woźnych.

Na cały szereg innych rezolucyj uchwalonych przez Wys. Sejm d. 9. lipca 1901, d. 18. września 1903, d. 27. października

**Reambulacja polityczna
przeźrzeni kanału
Zator-Samborek.**

1903 i d. 2. listopada 1904 nie otrzymał Wydział krajowy odpowiedzi c. k. Rządu.

Reambulacja trasy kanału Zator-Pychowice, która w czasie rewizji trasy w październiku 1903 zapowiedzianą została na miesiąc maj 1904, zarządzoną została dopiero reskrytem c. k. Ministerstwa handlu z d. 8. października 1904 l. 1.576, przeprowadzoną zaś została na miejscu w czasie od 24. listopada 1904 do 17. grudnia 1904, i to nie na całej przestrzeni Zator-Pychowice, lecz tylko na części tej przestrzeni od Zatora do Samborka na długości 30,6 km (km 100,0 — 130,6).

Czynności komisyjnej nie ukończono jednak w grudniu 1904, gdyż oświadczenia złożyły tylko strony i zastępcy Wydziału krajowego, a częściowo zamieścił w protokole opinią doradca techniczny komisji, powzięcie zaś uchwał i postawienie wniosków odczytała komisja aż do oświadczenia się c. k. Dyrekcyi budowy dróg wodnych.

Gdy zakończenie reambulacji politycznej się przeciągało, a doszło do wiadomości Wydziału krajowego, że c. k. Dyrekcyja budowy dróg wodnych wygotowała swe oświadczenie, odniósł się Wydział krajowy odezwą z d. 10. kwietnia 1905 l. 34581 do c. k. Prezydium Namiestnictwa o przyspieszenie czynności komisyjnych, zwłaszcza że wedle rozporządzenia ministeryalnego z d. 23. kwietnia 1903 Dz. p. p. Nr. 90. projekt szczegółowy kanału i protokół reambulacji politycznej wraz z opinią komisji i c. k. Namiestnictwa muszą być przedłożone c. k. Ministerstwu handlu, następnie udzielone interesowanym Ministerstwu i Wydziałowi krajowemu, co wedle praktyki dotychczasowej wymagać będzie dłuższego czasu, a dopiero po wysłuchaniu tych władz poweźmie c. k. Ministerstwo handlu decyzję ostateczną co do szczegółowego projektu, na podstawie której to decyzji może c. k. Namiestnictwo przystąpić do wydania orzeczeń ekspropracyjnych.

Dopiero odezwą z d. 19. czerwca 1905 l. 82.326 nadeszło c. k. Namiestnictwo Wydziałowi krajowemu drukowany egzemplarz protokołu komisyjnego z oznajmieniem, że komisja reambulacyjna podejmie przerwana 17. grudnia 1904 czynność urzędową d. 3. lipca 1905 w Krakowie.

Czynność tę ukończyła rzeczywiście komisja d. 7. lipca 1905, wobec czego przedwstępne komisje dla stosunkowo krótkiej przestrzeni kanału 30,6 km zajęły począwszy od rozpoczęcia rewizji trasy (10. października 1903) prawie 19 miesięcy czasu.

W projekcie szczegółowym uwzględniła c. k. Dyrekcyja budowy dróg wodnych wszystkie żądania Wydziału krajowego oparte na postanowieniach §. 13. pastwowej ustawy kanałowej, mianowicie co do odpowiedniego fundowania i dymenzyonowania obiektów kanałowych, na dopływach Wisły, których korekcyja objęta jest projektem obwałowania Wisły do ujścia Przemszy do Krakowa, tudzież dostarczenia wody dla celów nawodnienia, za co też zastępcy Wydziału krajowego w myśl uchwały Wydziału krajowego z d. 9. grudnia 1904 wyrazili tej Dyrekcyi podziękowanie.

Alegat 1.

Po rozpatrzeniu projektu szczegółowego zamieścili zastępcy Wydziału krajowego w protokole komisji reambulacyjnej załączone /. oświadczenie tak w sprawie budowy kanału alimentacyjnego ze Skawy pod Grodziskiem, jak i w sprawie kanału spławnego Zator-Samborek.

W oświadczeniu dotyczącem pierwszego kanału zażądali zastępcy kraju:

a) budowy jednego jazu na Skawie (zamiast istniejącego jazu zasilającego stawy rybne, tudzież nowego jazu projektowanego dla kanału spławnego), któryby zaspokajał potrzeby gospodarcze i potrzeby dróg wodnych, tudzież urządzenia w jazie szluzu gruntowej, szluzu dla tratw i przepławki dla ryb;

b) budowy wału ochronnego na prawym brzegu Skawy dla ochrony kanału alimentacyjnego, kolei Trzebinia-Skawce, gmin Grodzisko, Laskowa i Trzebieńczyce, tudzież stawów rybnych w Palczowicach i Spytkowicach;

c) ekonomiczniejszego wykonania kanału alimentacyjnego i mostów na tym kanale.

W oświadczeniu zaś dotyczącym kanału spławnego zażądali nasi zastępcy :

a) budowy przystani w Brzeźnicy, połączenia portu w Zatorze z koleją Trzebinia-Skawce i połączenia Skawiny dojazdem z projektowaną przystanią w tej miejscowości;

b) budowy na kanale spławnym mostów żelazno-betonowych zamiast projektowanych żelaznych i mostków betonowych zamiast drewnianych na drogach równoległych;

c) budowy syfonu na przewidzianym w projekcie obwałowania Wisły przekopie potoku Spytkowickiego (Bachówki), tudzież odpowiednio głębokiego założenia syfonów i przepustów na innych potokach i kanałach osuszających;

d) należytego odwodnienia gruntów za pomocą rowów równoległych do kanału spławnego;

e) dostarczenia wody do nawodnienia 226,93 ha łąk i pastwisk, oraz 331,80 ha stawów rybnych, w którym to celu zastępcy Wydziału krajowego oznaczyli przy komisji miejsca poboru wody i wysokość ciśnienia, oraz obliczyli ilość wody potrzebną dla każdego urządzenia melioracyjnego i przekroje upustów;

f) wreszcie przyspieszenia opracowania projektu dalszych przestrzeni kanału spławnego do Zatora do Dziedzic i od Samborka do Podgórza.

Wszystkie powyższe żądania Wydziału krajowego poparł delegat c. k. Ministerstwa rolnictwa, c. k. radca dworu p. Władysław Struszkiewicz; nadspodziewanie jednak wystąpił w załączonej $\%.$ opinii techniczny doradca komisji przeciw poborowi wody ze rzeki Skawy dla celów nawodnienia.

Alegat 2.

Gdy wskutek tej nieprzychylniej opinii c. k. Dyrekcyja budowy dróg wodnych w załączonym $\%.$ oświadczeniu zajęła niezdecydowane stanowisko, zastępca Wydziału krajowego za ponownem zebraniem się komisji reambulacyjnej wyjaśnił podniesione zarzuty d. 3. lipca 1905 w załączonym $\%.$ oświadczeniu, uzasadniając możliwość dostarczenia wody dla celów nawodnienia bez uszczerbku dla gmin nadbrzeżnych. Po przedłożeniu dodatkowej opinii doradcy technicznego komisya zaleciła wszystkie wnioski Wydziału krajowego do uwzględnienia z wyjątkiem wniosku VIII, dotyczącego budowy dalszych przestrzeni kanału, który nie należy do kompetencji komisji.

Alegat 3.

Alegat 4.

Zabezpieczenie Krakowa przed powodzią.

W ścisłym związku z budową kanału spławnego od Samborka do Podgórza pozostaje wykonanie robót ochronnych dla zabezpieczenia od powodzi Krakowa i gmin prawobrzeżnych. Na kilkakrotne bowiem przypomnienia w sprawie przyspieszenia projektu tej przestrzeni kanału, zwłaszcza na prawym brzegu Wisły w Podgórzu, gdzie grunta nadbrzeżne coraz gęściej bywają zabu-

dowane, a skutkiem tego fundusz kanałowy może być narażony na ogromne koszty ekspropriacyjne, odpowiedziała c. k. Dyrekcya budowy dróg wodnych pismem z d. 9. listopada 1904 l. 2.075 intymowanem odezwą c. k. Namiestnictwa z d. 22. listopada 1904 l. 164.189, że wprawdzie zdjęcia szczegółowe dla nowego projektu kanału i portu pod Krakowem zostały przeprowadzone, do opracowania projektu jednak Dyrekcya nie wcześniej może przystąpić, aż zapadnie decyzja właściwych władz centralnych co do nieszkodliwego odprowadzenia wielkiej wody Wisły.

Reskrypsem z dnia 10. marca 1905 l. 7.093 przychyliło się c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych do wniosku c. k. Namiestnictwa, aby projekty zabezpieczenia Krakowa przed powodzią rozpatrzyła na miejscu (przed powzięciem ostatecznej decyzji przez władze centralne) mieszana komisya techniczna złożona z zastępców interesowanych Ministerstw, szefa departamentu wodnego c. k. Namiestnictwa, urzędnika technicznego c. k. Starostwa w Krakowie, zastępców c. i k. komendy twierdzy, Dyrekcji kolei państwowej i północnej, krakowskiej Izby handlowej, wreszcie interesowanych gmin i Rad powiatowych (krakowskiej i wielickiej) i technicznego zastępcy Wydziału krajowego.

Za substrat do obrad komisji, która się odbyła w czasie od 3. do 7. kwietnia 1903 pod przewodnictwem delegata c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych, c. k. nadradcy budownictwa p. Artura Herbsta w Krakowie, a w której wziął udział jako zastępca Wydziału krajowego, dyrektor kraj. biura melioracyjnego, służył projekt c. k. Namiestnictwa podwyższenia obustronnych brzegów Wisły murami lub wałami od klasztoru Zwierzynieckiego na brzegu lewym, a od pieców wapiennych w Dębnikach na brzegu prawym aż do mostu kolei państwowej w Krakowie, względnie w Podgórzu, gdzie się rozpoczyna obwałowanie Wisły zostające pod zarządem Wydziału krajowego, — tudzież szkic przekopu Wisły od klasztoru Zwierzynieckiego do ujścia Wilgi na długości 1.700 m. przedłożony przez gminę miasta Krakowa, gdyż projekt przekopu Wisły od Dębnik do ujścia Wilgi na długości 2.894 m. opracowany przez prof. Sikorskiego, a preliminarz kosztów na 4,315.000 K. został przez gminę miasta Krakowa cofnięty.

Projekt c. k. Namiestnictwa obliczony na przeprowadzenie tylko 2.250 m³ wielkiej wody Wisły na sekundę preliminarz kosztów kutowy, jak następuje:

a) na brzegu lewym (Krakowskim):

I. przełożenie i obwałowanie Rudawy	600.000 K.
II. mur ochronny od klasztoru Norbertanek do Wawelu, zasklepienie starego koryta Rudawy w Krakowie i podwyższenie lewego brzegu Wisły od Wawelu do mostu podgórskiego	690.000 K.
Razem	<u>1,290.000 K.</u>

b) na brzegu prawym (Podgórskim):

III. ubezpieczenie prawego brzegu Wisły wraz z obwałowaniem ujścia Wilgi	550.000 K.
--	------------

c) roboty wspólne dla obu brzegów:

IV. Rozszerzenie koryta Wisły od km 76,2 do km 78,5	595.000 K.
Ogółem	<u>2,435 000 K.</u>

Wedle oświadczenia c. k. Rządu zawartego w odezwie c. k. Prezydum Namiestnictwa w dniu 29. września 1903 l. 10.792/pr. pokryć ma państwowa dotacja wodna administrowana przez c. k. Ministerstwo spraw wewnętrznych, koszta robót na brzegu lewym, tudzież połowę kosztów wspólnych $(1,290.000 + \frac{595.000}{2}) = 1,587.500$ K, — państwowy zaś fundusz kanałowy, koszta zabezpieczenia brzegu prawego i połowę kosztów wspólnych $(550.000 + \frac{595.000}{2}) = 847.500$ K, tak iż na fundusz krajowy przypadłoby $12\frac{1}{2}\%$ datku funduszu kanałowego, t. j. **105.875 K.**

Komisya uznała jednak projekt c. k. Namiestnictwa za niedostateczny, gdyż projekt ten przewiduje tylko odprowadzenia $2\ 250\ m^3$ wielkiej wody na sekundę, podczas gdy wedle wywodów przedstawionych komisji przez referenta c. k. centralnego biura hydrograficznego, c. k. nadradzcę budownictwa p. Siedecka ma być przyjętą za podstawę obliczenia przekroju poprzecznego Wisły ilość $3.300\ m^3$ na sekundę, a mury ochronne mają być zbudowane $0,5\ m$ nad obliczone na tej podstawie zwierciadło wielkiej wody Wisły.

Z tego powodu projekt c. k. Namiestnictwa w myśl uchwały komisji ma być w powyższym kierunku uzupełniony, za czem też oświadczył się delegat Wydziału krajowego, żądając zbudowania murów ochronnych, zamiast nasypów ziemnych, a to tak ze względów estetycznych, jak i dla powiększenia pojemności przekroju poprzecznego Wisły.

Do żądania tego Wydział krajowy w zupełności się przychyła, zwłaszcza, że w innych krajach koronnych w podobnych wypadkach, i to w miejscowościach, które pod względem znaczenia historycznego i ludności nie mogą iść w porównanie z Krakowem, c. k. Rząd buduje na koszt państwa mury bulwarowe z betonu, lub kamienia, jak n. p. na rzece Vöckla w miejscowości Vöcklabruck, gdzie te mury nie służą nawet dla ochrony domów, lecz gruntów uprawnych.

O przyspieszenie uzupełnienia projektu zabezpieczenia Krakowa przed powodzią odniósł się Wydział krajowy odezwą z dnia 22. lipca 1905 l. 69.682 do c. k. Namiestnictwa, lecz nie otrzymał dotychczas odpowiedzi.

W myśl §§. 2. i 3. ustawy z dnia 2. marca 1904 Dz. u. kr. Nr. 36. odniósł się Wydział krajowy pismem z dnia 31. maja 1905 l. 51.439 do c. k. Ministerstwa handlu o udzielenie preliminarza budowy dróg wodnych mającej się wykonać w r. 1906 w Galicyi, wraz o podanie wysokości datku krajowego, jaki ma być wstawiony do preliminarza krajowego na r. 1906 na oprocenowanie i umorzenie obligacyj, które c. k. Rząd wyda do r. 1906 na wykonanie dróg wodnych w Galicyi.

Alegat 5.

Załączonym $\cdot$ /. reskryptem z dnia 25. lipca 1905 l. 4.179 (doreczonym Wydziałowi krajowemu przez c. k. Namiestnictwo 15. sierpnia 1905 już po ułożeniu rub. IX. preliminarza krajowego na r. 1906) nadesłało nam c. k. Ministerstwo handlu preliminarze tak centralnego kierownictwa budowy dróg wodnych jak i budowy dróg wodnych w Galicyi na r. 1906, które obejmują następujące wydatki:

Kierownictwo centralne:

Rubr.	I. Pobory osobiste	539.263 K.
*	II. Koszta podróży i przesiedlenia	50.000 *
*	III. Remuneracye i zapomogi	15.000 *

Preliminarz budowy dróg wodnych na r. 1906

Rubr. IV. Urządzenia dobroczynne	500 K
» V. Potrzeby urzędowe i inwentarz biurowy	40.000 »
» VI. Najem i utrzymanie lokalności kancelaryjnych	35.000 »
» VII. Wydatki publiczne	—
» VIII. Wydatki rozmaite	60.000 »
» IX. Dochody zwrócone	—
» X. Roboty wstępne w polu	15.000 »
	<hr/>
	754.763 K.

Elevator próbny w Aujezd:

ubr. XI—XIX Wykupno gruntów i I. rata budowlana	1,000.000 K.
Ogółem	<hr/>
	1,754.763 K.

Budowa dróg wodnych w Galicyi.

A) Ekspozytura w Krakowie:

Rubr. I. Pobory osobiste (według szczegółowego wykazu)	187.247 K.
» II. Koszta podróży i przesiedlenia	35.000 »
» III. Remuneracye i zapomogi	1.500 »
» IV. Urządzenia dobroczynne	500 »
» V. Potrzeby urzędowe i inwentarz biurowy	20.000 »
» VI. Najem i utrzymanie lokalności urzędowych	13.000 »
» VII. Wydatki publiczne	—
» VIII. Wydatki rozmaite	2.000 »
» IX. Dochody zwrócone	—
» X. Roboty wstępne w polu	40.000 »
	<hr/>
	299.247 K.

B) Przestrzeń kanału Zator-Samborek:

Rubr. XI. Wykupno gruntów	1,840.000 K.
-------------------------------------	--------------

C) Kanalizacja Wisły w Krakowie:

Rubr. XI. Wykupno gruntów	500.000 K.
» XII—XIX. I. rata budowlana z 4% dodatkiem na miejscowe kierownictwa budowy	20.000
	<hr/>
	1,020.000 »

D) 16,2% kwota kosztów centralnego kierownictwa preliminowanych na r. 1906 w sumie 1,754.763 K. . . . . 284.272 »

E) 16,2% kosztów centralnego kierownictwa w r. 1905 w przybliżonej sumie 600.000 K. . . . . 97.200 »

F) 16,2% kosztów centralnego kierownictwa za rok 1904 w sumie 835.077 K. . . . . 135.282 »

G) Zwrot kosztów robót przygotowawczych dla kanałów w Galicyi w r. 1905 w przybliżonej sumie . . . . . 90.000 »

H) Zwrot kosztów robót przygotowawczych na r. 1904 . . . . . 42.117 »

Ogółem . . . . .

3,808.118 K.

Przy 95% kursie emisyjnym pożyczki oblicza c. k. Ministerstwo handlu kapitał imiennej wartości potrzebny dla uzyskania powyższej gotówki w sumie **4,008.544 K.**, półroczną zaś anuitetę przy 4% oprocentowaniu i 90-letniem umorzeniu na **82 592 K.** z której to kwoty przypadnie w r. 1906 na państwo 87 $\frac{1}{2}$ % 72.268 K., na kraj 12 $\frac{1}{2}$ % **10.324 K.**

Wydział krajowy nie może zataić niekorzystnego wrażenia, jakie na nim wywarł ten preliminarz. Gdy bowiem z rokiem 1906 upływa już $\frac{1}{3}$ część pierwszego okresu budowy 1904—1912, należałoby się spodziewać, że c. k. Rząd zaniedbawszy 2 lata (1904 i 1905), wstawi do preliminarza dróg wodnych na r. 1906 $\frac{1}{3}$ część sumy przeznaczony na ten okres dla Galicyi (30,000.000 K. w gotówce) t. j. 10,000.000 K.

Tymczasem z powyższego preliminarza okazuje się, iż w r. 1906 ma być użytą na wykupno gruntów pod kanał Zator-Samborek kwota 1,840.000 K. a pod kanalizację Wisły w Krakowie 500.000 K, na właściwą budowę zaś, i to nie kanału, lecz kanalizacji Wisły 520.000 K, razem **2,860.000 K.** podczas gdy na r. 1904 preliminowano 4,800.000 K, a na r. 1905 5,600.000 K.

Znamienny jest także w tym preliminarzu fakt, iż na tę część robót, która jest już dojrzała, t. j. na kanał Zator-Samborek, dla którego projekt szczegółowy został opracowany, grunta do wywłaszczenia wytyczone, operat wykupna gruntów w najdrobniejszych szczegółach sporządzony i reambulacja polityczna ukończoną, c. k. Rząd nie preliminuje żadnej kwoty na budowę, tylko kwotę 1,840.000 K. na wykupno gruntów, natomiast zaś przewiduje sumę 500.000 K. na taką budowę, o której z góry powiedzieć można, że w r. 1906 nie zostanie rozpoczęta, bo dotychczas nie opracowano nawet szczegółowego projektu, ani nie przeprowadzono reambulacji politycznej, tj. na kanalizację Wisły w Krakowie.

Uwagi te zakomunikował Wydział krajowy w odezwie z d. 25. sierpnia 1905 l. 77.633 c. k. Namiestnictwu, a zarazem zakwestyonował następujące wydatki wstawione do preliminarza budowy dróg wodnych na r. 1906:

a) w wydatkach centralnego kierownictwa rub. XI—XIX kwotę na elewator próbny w Aujezd 1,000.000 K, z której 16 $\frac{2}{10}$ % tj. 162.000 K miałyby obciążać Galicyę;

b) w wydatkach Galicyi zwrot kosztów centralnego kierownictwa i robót przygotowawczych (zdjęć i projektów) za lata 1904 i 1905:

pod E) centralne kierownictwo w r. 1905	.	.	97.200 K
» F) » » w r. 1904	.	.	135.282 »
» G) zdjęcia i opracowanie projektów w r. 1905	.	.	90.000 »
» H) » » » w r. 1904	.	.	42.117 »
		razem	364.599 K
		do tego wydatek ad a)	162.000 »
		ogółem	526.599 K

tak, iż zamiast wykazanej w preliminarzu sumy 3,808.118 K przypada na Galicyę tylko **3,281.519 K.**

Wydatek ad a) w wysokości 16 $\frac{2}{10}$ % kosztów budowy elewatora wstawiony został niewłaściwie do preliminarza galicyjskiego, bo jak wiadomo, elewator będzie budowany w Aujezd koło Przerowa, w Galicyi zaś, gdzie teren jest najodpowiedniejszy dla budowy kanałów spławnych, wcale nie zachodzi potrzeba budowy elewatorów, jak się to okazuje z generalnego projektu c. k. rady dworu, Hillingera, udzielonego Wydziałowi krajowemu reskrytem c. k. Ministerstwa handlu z d. 13. lipca 1898 l. 33.833. Ponieważ zaś

fundusze krajowe przyczyniać się mają do kosztów tylko tych przetrzeźni kanałów (§. 1. państwowej ustawy kanałowej), które w obrębie odnośnego kraju będą zbudowane, zatem koszta budowy elewatora próbnego w Aujezd pod żadnym warunkiem zatem nawet w drodze czasowej zaliczki nie mogą obciążać Galicyi, lecz kraj Morawę, ewentualnie Czechy, gdyby na dziale wód między rzeką Morawą a Łabą zaszła potrzeba budowy elewatora.

Co się tyczy wydatku ad b) w sumie 364.599 K, to wydatek ten obrócony został w latach 1904 i 1905 wyłącznie na roboty przygotowawcze, gdyż jak się okazuje z powołanego reskryptu ministeryalnego z d. 25. lipca 1905, studia przedwstępne nie zostały dotychczas przeprowadzone, ani projekt szczegółowy dla robót pierwszego okresu (1904—1912) opracowany. Ponieważ zaś w myśl §. 12. państwowej ustawy kanałowej koszta tych robót przedwstępnych, które muszą być dokonane przed rozpoczęciem budowy, ma pokrywać wyłącznie skarb państwa, a kwoty potrzebne c. k. Rząd wstawiać ma do corocznych preliminarzy państwowych, zatem powyższe koszta nie mogą być przyjęte na fundusz krajowy.

Że wszystkie koszta wspomnianych robót przedwstępnych pokryć ma w myśl ustawy skarb państwa, okazuje się także z postanowienia ustępu drugiego §. 6 ustawy, które imperatywnie nakazuje c. k. Rządowi potrzebne roboty przygotowawcze (zdjęcia i projekty) ukończyć w ciągu lat 1901 do 1903, tak ażeby termin rozpoczęcia robót ustanowiony na r. 1904 mógł być dotrzymany.

Jeżeli więc z winy c. k. Rządu owe roboty przygotowawcze do końca r. 1903 nie zostały ukończone, jakkolwiek czas trzyletni był do tego wystarczającym, i przeciągnęły się do r. 1905, a może nawet i w roku bieżącym nie będą ukończone, to w myśl całkiem wyraźnych postanowień ustawy wszystkie te koszta aż do rzeczywistego rozpoczęcia budowy dróg wodnych pokryć ma wyłącznie skarb państwa bez pociągania funduszków krajowych, które wedle §. 1. ustawy mają się przyczyniać 12½% datkiem dopiero do oprocentowania i umorzenia obligacyj, jakie na wykonanie (Herstellung) odnośnego kanału, względnie części kanału zostaną wypuszczone. Ponieważ nadto obligacje na budowę dróg wodnych nie zostały dotychczas wydane i nie mogą być wydane, aż się rozpocznie rzeczywista budowa, jest jasnym, iż fundusze krajowe nie mogą być pociągane do kosztów robót wstępnych potrzebnych do rozpoczęcia budowy.

Z tych powodów oświadczył Wydział krajowy w powołanej odezwie z 25. sierpnia 1905, że kraj Galicya nie przyczyni się do oprocentowania i umorzenia wykazanych powyżej pod a) i b) kosztów. Ewentualnie zatem, gdyby c. k. Ministerstwo handlu nie przychyliło się do zapatrywania Wydziału krajowego, mogłyby zająć wypadek sporu tego Ministerstwa przeciw krajowi po myśli ustępu a), art. 3. państwowej ustawy zasadniczej z dnia 21. grudnia 1867 Dz. p. p. Nr. 143.

Równocześnie zażądał Wydział krajowy od c. k. Ministerstwa handlu udzielenia preliminarza budowy dróg wodnych na r. 1906 także dla innych krajów koronnych celem skonstatowania, czy 16,2% kwota z wydatków kierownictwa centralnego odpowiada rzeczywiscie udziałowi Galicyi w całej sumie budowy preliminowanej na r. 1906.

Powyższej kwoty nie kwestyonował dotychczas Wydział krajowy, bo ona odpowiada kwocie 30 000.000 K; jaka w myśl za twierdzonego przez Ministerstwo handlu programu budowy na pierwszy okres 1904—1912 wydzieloną została dla Galicyi z ogólnej sumy 185,713.600 koron przeznaczzonej na budowę kanałów.

Wedle wiadomości jednak podanych przez dzienniki suma preliminowana na r. 1906 dla innych krajów wynosić ma około 30,000.000 K (29,000.000 K dla Czech, a 1,000.000 K dla Morawy na elewator), tak iż z kwotą preliminowaną dla Galicyi 2,860.000 K cała suma preliminowana dla wszystkich krajów wynosiłaby około 33,000.000 K.

Gdyby zatem te cyfry odpowiadały rzeczywistości, udział Galicyi w wydatkach kierownictwa centralnego musiałyby być w r. 1906 zredukowanym z 16,2% poniżej 10%.

Wyłączając z preliminarza budowy dróg wodnych niewłaściwie wstawioną kwotę 526.599 K, a przyjmując na razie 16,2% wydatków centralnego kierownictwa na Galicyę, okaże się suma wydatków w gotówce na r. 1906 3,281.519 K, półroczna zaś rata anuitetowa, (przy 4% i 90-letniem umorzeniu) 71.171 K, zamiast 82.592 K, tak iż fundusz krajowy miałby w r. 1906 do uiszczenia 8.898 K (zamiast 10.324 K) i tę kwotę gotów jest Wydział krajowy uiszczyć.

Ponieważ wedle uchwały sejmowej z d. 3. listopada 1904 kredyt wstawiony na ten cel do budżetu krajowego na r. 1905 w kwocie 16.148 K płynnym jest do końca lutego 1907, zatem nie zachodzi potrzeba wstawiania do preliminarza krajowego na r. 1906 żadnego kredytu na budowę dróg wodnych, — a Wydział krajowy uprasza tylko Wys. Sejm o zaaprobowanie stanowiska zajętego w sprawie pokrycia kosztów robót przedwstępnych, tudzież elewatora na Morawie.

Na podstawie powyższego sprawozdania Wydział krajowy wnosi :

Wysoki Sejm raczy uchwalić :

I. Sprawozdanie Wydziału krajowego z d. 5. września 1905 l. 78.341 o budowie dróg wodnych Sejm przyjmuje do wiadomości.

II. Sejm upoważnia Wydział krajowy do wypłacania Administracyi państwa w myśl §. 1. ustawy z d. 11. czerwca 1901 Dz. p. p. Nr. 66, tudzież §. 1. ustawy z d. 28. lutego 1904 Dz. u. kraj. Nr. 37. datków kraju, jakie będą potrzebne do oprocentowania i umorzenia ósmej części tych obligacyj, które Rząd wyda na wykonanie kanałów spławnych wymienionych w §. 1. powołanej ustawy krajowej, z wyłączeniem kosztów robót przedwstępnych, potrzebnych do rozpoczęcia budowy, które w myśl §. 12. w związku z §. 6. państwowej ustawy kanałowej mają być pokryte wyłącznie przez skarb państwa.

**Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi
wraz z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.**

Marszałek krajowy :
St. Badeni, w. r.

Sprawozdawca :
Dr. Tadeusz Pilat, w. r.
Członek Wydziału krajowego.

Oświadczenia

zastępców Wydziału krajowego w sprawie kanału alimentacyjnego ze Skawy i kanału spławnego Zator-Samborek.

W sprawie kanału alimentacyjnego i ujęcia wody na rzece Skawie oświadczają delegaci Wydziału krajowego, co następuje:

Trasę i niweletę kanału alimentacyjnego uznajemy za odpowiednią, ze względu jednak na interesy kultury krajowej, tudzież zapewnioną w drodze ustawy regulację rzeki Skawy, uważamy za pożądane następujące zmiany projektu:

1. Z uwagi, że w km. $9\frac{0}{1}$ rzeki Skawy istnieje jaz faszynowy, który służy do zasilania stawów rybnych w Palczowicach i Spytkowicach, byłoby niewłaściwym budowanie nowego jazu dla alimentacji kanału w km. $8\frac{3}{4}$ Skawy, gdyż jaz istniejący, który nie jest zaopatrzony w szluzę gruntową i z tego powodu przyczynia się do zwiększenia wylewów, po zbudowaniu nowego jazu dla kanału spławnego, który ma piętrzyć wielką wodę o 0,3 m, wskutek zniżenia spadu powodowałaby jeszcze większy zalew.

Z tego powodu wypadaloby uwzględnić prośbę gmin nawiedzanych powodzią (Grodzisko, Trzebieńczyce, Laskowa i innych poniżej położonych) i zbudować jeden jaz, mniej więcej w km. $8\frac{8}{9}$ (tj. 500 m. powyżej projektowanego nowego jazu), któryby zaopatrywał w wodę tak kanał spławny, jak i stawy w Palczowicach i Spytkowicach.

Ażeby wyzyskać wodę potoku Wieprzówki, należałoby przeprowadzić korekcyję ujścia tego potoku i wprowadzić go do Skawy powyżej nowego jazu w km. $8\frac{8}{9}$.

Korekcyja ujścia Wieprzówki przewidzianą jest w projekcie regulacji Skawy, kosztą więc przełożenia ujścia tego potoku pokryłby fundusz regulacyjny.

Co się tyczy pokrycia kosztów budowy wspólnego jazu nowego, to z uwagi, że istniejący jaz zbudowany dla stawów, piętrzy średnią wodę normalną Skawy o 0,7 m, podczas gdy jaz projektowany przez c. k. Dyrekcyję budowy kanałów piętrzyłby tę wodę tylko o 0,4 m, jest całkiem słusznem, ażeby właściciele stawów w Palczowicach i Spytkowicach pokryli nadwyżkę kosztów. Nadmieniamy jednak, że gdy projektowany dla regulacji spad Skawy między km. 6 a 11 wynosi $1,72\text{‰}$ do 2‰ , a dla młynówki dostarczającej wodę stawom wystarczy spad około $0,5\text{‰}$, możnaby właściciele stawów uwolnić od przyczynienia się do kosztów budowy nowego jazu, jeżeli ci właściciele przeprowadzą na własny koszt takie pogłębienie młynówki (na nieznacznej zresztą długości od Skawy w dół), ażeby Zarząd budowy kanałów nie potrzebował stawiać jazu wyższego ponad własną potrzebę.

Co do konstrukcyi jazu, zauważamy, że w interesie trwałości tego obiektu należałoby go zbudować z kamienia lub betonu, używając drzewa tylko do ścian szpuntowych.

Dla utrzymania w porządku uregulowanego łozyska Skawy i zmniejszenia piętrzenia wielkiej wody, koniecznem jest zbudowanie szluzy gruntowej, któraby była otwierana przy wielkiej wodzie i w ten sposób odprowadzała w dół żwir zatrzymujący się na jazie.

Szluzą gruntową powinna być zastosowana do przekroju średniej wody normalnej Skawy unormowanego przez komisję regulacyjną, który to przekrój o kształcie parabolicznym mierzy 0,7 m. maksymalnej głębokości przy 29 m. szerokości trasy regulacyjnej, czyli $13,5\text{ m}^2$.

Oprócz szluzu gruntowej powinna być zbudowaną w jazie szluzą dla tratw, której szerokość ma być zastosowaną do szerokości tratw wynoszącej 5 m., tudzież przeławka dla ryb.

Ponieważ w projekcie regulacji Skawy przewidzianą jest szerokość średniej wielkiej wody na 85 m, zatem długość jazu powinna być zastosowaną do tej szerokości.

2. W projekcie przewidziano całkiem słusznie obwałowanie kanału alimentacyjnego, ażeby nie był narażony na zniszczenie przez wielką wodę Skawy. Wał ochronny jednak zaprojektowany powyżej jazu łączyć się ma z nasypem kolei lokalnej Trzebinia-Skawce poniżej km. kolejowego (licząc od Skawiec) 26,461, gdzie się znajduje przepust kolejowy o rozpiętości 2 m, a tem samym poniżej km. 26,368, gdzie istnieje przepust kolejowy dla młynówki o 4 m. rozpiętości.

Ponieważ właśnie przez te 2 przepusty kolejowe dostaje się wielka woda Skawy poza nasyp kolei Trzebinia-Skawce, a płynąc ze spadem terenu zatapia gminy od Grodziska w dół, linię kolejową i wyrządza szkodę w stawach rybnych, okazuje się niezbędną potrzeba przedłużenia wału ochronnego na prawym brzegu Skawy poza wymienione objekty kolejowe aż do terenu wolnego od zalewu w km. kolei 26¹/₃, gdzie linia kolejowa znajduje się w przekopie, a najwyższy punkt terenu ma rzędną kolejową 239,98.

Rzędna niwelety szyny w km. 26,1 wynosi 236,16 (rzędna gruntu pod pokładem zwirowym 235,80). Przy budowie tego wału okaże się prawdopodobnie potrzeba małej korekcyi potoku Czarzewki, który obecnie wpada do młynówki, i wpuszczenie tego potoku do Skawy. Jeżeli zatem wał ochronny zostanie doprowadzony do terenu wolnego od zalewu w km. kolejowym 26¹/₃, to cała prawobrzeżna dolina Skawy położona poza kanałem alimentacyjnym i odnośna przestrzeń kolei Trzebinia-Skawce zostanie ochronioną od wylewów tej rzeki.

W ten sposób stanie się zadość żądaniom interesowanych gmin i obszarów dworskich i życzeniu c. k. Ministerstwa kolejowego wyrażonemu w reskrypcie z d. 3. czerwca 1904, l. 23.726, a obok tego osiągnie się zabezpieczenie kanału alimentacyjnego od uszkodzenia przez wielką wodę, która dostawszy się przepustami w km. kolejowym 26,368 i 26,461 przelewałaby się przez tor kolejowy do kanału alimentacyjnego na przestrzeni około 2,5 km. długiej, a nie mogłaby szybko odpłynąć syfonami w km. 2,108 i 3,056 kanału alimentacyjnego, gdyż te syfony projektowane są o świetle zaledwie 0,6 i 0,65 m.

Gdy przedłużenie wzmiankowanego wału ochronnego leży w interesie tak kanału spławnego, jak i kolei lokalnej Trzebinia-Skawce tudzież właścicieli stawów w Palczowicach i Spytkowicach, oraz gmin Grodzisko, Trzebieńczyce i Laskowa; podpisani nie przesądając decyzji władz interesowanych, wyrażają zdanie, że koszta przedłużenia wału ochronnego od jazu na Skawie w górę powinny być pokryte w stosunku po 25%:

- a) przez fundusz kanałowy,
- b) przez zarząd kolei Trzebinia-Skawce;
- c) przez właścicieli stawów w Palczowicach i Spytkowicach;
- d) przez interesowane gminy Grodzisko, Laskowa i Trzebieńczyce.

Nadmieniamy przytem, że niezamożne gminy uzyskać mogą na pokrycie swego 25% datku do kosztów tego wału, które zresztą nie będą znaczne, zasiłki z krajowej i państwowej dotacyi dyspozycyjnej przeznaczonej na popieranie drobnych melioracyj.

Rozumie się samo przez się, że koszta szluz wpustowych w wymienionym wale mają ponieść strony interesowane, tj. koszta szluzu wpustowej dla kanału alimentacyjnego fundusz kanałowy, a koszta szluzu wpustowej dla młynówki właściciele stawów w Palczowicach i Spytkowicach.

3. Ze względów ekonomicznych należałoby naszym zdaniem w normalnym przekroju poprzecznym kanału alimentacyjnego opuścić projektowane ławeczki (bermy) po 0,6 m, wskutek czego oszczędzi się pas gruntu 1.2 m. szeroki, oraz zamiast projektowanych mostów żelaznych z pokładem drewnianym zbudować mostki żelazno betonowane systemu Hennebique' a o rozpiętości 5,16 m. Projektowana rozpiętość 7,7 m może być zredukowaną na 5,16 m, który to rozmiar odpowiada odległości połowy obustronnych szkarp zwilżonych.

4. Przed budową jazu na rzece Skawie okazuje się nagląca potrzeba uregulowania prawa poboru wody ze rzeki Skawy dla stawów rybnych w Palczowicach i Spytkowicach, a w szczególności ilości tej wody. Jak bowiem Panowie zastępcy c. k. Dyrek-

cyi budowy dróg wodnych przy obecnej reambulacji oświadczyli, nie można było odszukać przy istniejącym jazie na Skawie pała markującego, chociaż w myśl §. 22. krajowej ustawy wodnej znak taki we 2 lata po wejściu w życie tej ustawy, tj. najdalej do 10. września 1877 winien był być założony, ani też nie znaleziono w księdze wodnej bliższych szczegółów co do sprawdzonego przez władzę polityczną prawa wodnego, jakkolwiek wedle §. 13. rozporządzenia c. k. Ministerstwa rolnictwa z d. 9. czerwca 1875. Dz. u. i rozp. kraj. Nr. 70 prawo to najdalej do końca r. 1878 powinno być do księgi wodnej wciągnięte. Jak najrychlejsze uregulowanie tego prawa wodnego, a w szczególności wysokości dozwolonego piętrzenia i ilości wody leży w interesie tak budowy kanału, jak i właściciele stawów, zwłaszcza że w orzeczeniach władzy politycznej, jakie okazano przy komisji, zachodzą pewne sprzeczności, mianowicie:

a) wedle orzeczenia c. k. Starostwa w Wadowicach z d. 23. grudnia 1885. l. 16.860 znajdować się ma podłoga szluzy wpustowej 0,75 m. pod progiem jazu, otwór zaś, przez który woda wpływać ma do młynówki, mierzyć ma 1,12 m. szerokości a 0,41 m. wysokości;

b) wedle orzeczenia tego samego Starostwa z 19. września 1886 l. 12.736 szerokość otworu mierzyć ma 1,45 m. (0,33 m. więcej), inne zaś wymiary pozostają te same;

c) wedle orzeczenia wreszcie tego Starostwa z d. 19. listopada 1901. l. 35.766 szerokość otworu mierzyć ma jak pod b) 1,45 m. podłoga zaś otworu znajdować się ma 0,45 m. pod koroną jazu.

W sprawie kanału spławnego od Zatora do Samborka km. 100,0—130,6 oświadczają delegaci Wydziału krajowego, co następuje:

Przedewszystkiem pozwalamy sobie w myśl uchwały Wydziału krajowego z d. 9. grudnia 1904. l. 121.996. złożyć c. k. Dyrekcji dla budowy dróg wodnych najwyższe podziękowanie Wydziału krajowego za uwzględnienie w projekcie interesów kultury krajowej, a mianowicie: za odpowiednio głębokie fundowanie obiektów kanałowych stosownie do naszego żądania postawionego w protokole komisji dla rewizji trasy, tudzież za przewidziane w projekcie kanału alimentacyjnego dostarczenie 3,5 m³ wody ze Skawy dla celów nawodnienia stosownie do pisma Wydziału krajowego z d. 12. kwietnia 1904 l. 6.543.

Co do szczegółów projektu kanału spławnego przedkładamy następujące uwagi:

I. Trasa, niweleta i normalny przekrój poprzeczny kanału spławnego.

Trasę, niweletę i normalny przekrój poprzeczny kanału, którego rozmiary odpowiadają kanałowi Dunaj-Odra, uważamy za zupełnie odpowiednie. Konstatujemy przytem, że wszystkie gminy i obszary dworskie, które brały udział bezpośrednio w komisji obchodowej, nie podniosły przeciw trasie żadnych zarzutów; zarzuty zaś podniesione przez prawnego zastępcę kilku gmin i obszarów dworskich nie zostały poparte żadnymi rzeczowymi argumentami, w skutek czego uznać należy te zarzuty jako zupełnie nie uzasadnione.

II. Przystanie.

Na przestrzeni objętej projektem przewidziano dwie przystanie:

1. w km. $102\frac{2}{3}$ — $102\frac{5}{6}$ w gminach Zator i Palczowice długości 300 m;
2. w km. $129\frac{1}{2}$ — $129\frac{3}{4}$ w gminie Skawina długości 230 m.

Co do przystani w Zatorze, dla której przewidziano tylko komunikację z gościńcem państwowym nadwiślańskim, żądamy połączenia z koleją lokalną Trzebina-Skawce, a to w interesie samego kanału spławnego. Po otwarciu bowiem ruchu na kanale oczekiwac należy z tej kolei dowozu węgla z Jaworzna i Sierszy, który kanałem będzie transportowany do Galicyi wschodniej, tudzież dowozu z Zakopanego granitowych kostek brukowych dla miast galicyjskich, który to materiał brukowy mimo nadzwyczajnej trwałości dotychczas tylko ze względu na wysokie koszta transportu kolejowego nie mógł być zastosowany.

Do przystani w Skawinie nie przewidziano w projekcie dojazdu i w tym kierunku wymaga projekt uzupełnienia.

Wreszcie zwracamy uwagę na potrzebę urządzenia przystani w Brzeźnicy przy ważnej drodze powiatowej łączącej Wadowice z Krakowem zwłaszcza że na folwarku krajowym w Czernichowie znajdują się obfite pokłady wapienia, z których wypala się znakomite wapno, po zbudowaniu zaś w trakcie wymienionej drogi mostu na Wiśle między Czernichowem a Brzeźnicą, czego w najbliższej przyszłości w interesie ekonomicznego podniesienia okolicy należy oczekiwać, zostanie powiększoną przez Wydział krajowy produkcya wapna, który to materyał w razie urządzenia przystani w Brzeźnicy skorzysta z taniego zransportu wodnego.

III. *Objekty komunikacyjne.*

Co do szerokości przejazdu przez kanał dla dojazdu kolejowego w Zatorze (6,4 m.) nie mamy nic do nadmienia, przyłączamy się zaś do żądania Wydziału powiatowego, ażeby trasa tego dojazdu między gościńcem państwowym a kanałem została zmienioną.

Na podstawie informacji otrzymanej z krajowego biura drogowego oświadczamy że szerokość przejazdów przez kanał dla dróg żwirowanych w Spytkowicach, Brzeźnicy i Samborku powinna wynosić pięć (5) m., szerokość zaś innych więcej uczęszczanych przejazdów cztery (4) metry. Na dłuższych drogach równoległych, których szerokość zaprojektowano podobnie jak przy kolejach żelaznych na 3 m., należałoby urządzić co 200 m. wymijanki 5 m. szerokie. Maksymalny spad ramp 5% uważamy za odpowiedni.

Dla oszczędzenia kosztów konserwacyi należałoby wszystkie mostki na drogach równoległych zbudować z materyału trwałego, a mianowicie mostki żelazno-betonowe, których koszta w praktyce okazały się mniejsze od kosztów mostów żelaznych.

Z doświadczeń bowiem 20-letnich kraj. biura milioracyjnego okazało się, że objekty drewniane po niedługim czasie uległy zniszczeniu i musiały być zastąpione trwałymi obiektami betonowymi, których koszta wobec wzrastającej ceny materyału drzewnego, zwłaszcza dębowego, nie wiele przekraczają koszta obiektów drewnianych. Materyału drzewnego (dębowego) należałoby tylko użyć do ścian szpuntowych, które to części konstrukcyjne znajdują się pod wodą.

Co się tyczy przejazdu dla drogi Skawina-Tyniec w gminie Samborek uważamy za konieczną budowę mostu na kanale, gdyż przewidziany w projekcie podjazd pod akwaduktem na Skawince narażałby komunikację na częste przerwy przy wezbraniu potoku Skawinki zwłaszcza że ten punkt na Skawince znajduje się w cofce wody Wisły. Mianowicie znajduje się obecna droga na rzędnej 211,10 — 211,00, podczas gdy podjazd pod akwaduktem ma rzędna 208,38; — podjazd więc znajdowałby się 2,72 względnie 2,62 m. niżej od obecnej drogi, a 1,69 m. pod zwierciadłem wielkiej wody Skawinki z 12. lipca 1903 (z rzędna 210,07), względnie 2,035 m. pod zwierciadłem wielkiej wody w r. 1813 (z rzędna 210,415).

Ze względu na tendencję ustawy z dnia 11. czerwca 1901 Dz. p. p. Nr. 56. (§. 7.) upraszamy o zmianę projektu wszystkich przejazdów przez kanał z wyjątkiem na kolejowej drodze dojazdowej w Zatorze w tym kierunku, ażeby zamiast mostów żelaznych zastosowane zostały mosty żelazno-betonowe Hennebique'a, a w ten sposób użyte zostały we większych rozmiarach do budowy tych obiektów materyały znajdujące się na miejscu i wyrabiane w kraju, oraz zatrudnieni zostali technicy i robotnicy krajowi. Nadmieniamy przytem, że zastępcy firmy Hennebique'a we Lwowie architekci Zacharyewicz i Sosnowski zbudowali już w Galicyi cały szereg mostów żelazno-betonowych i lewar na rzece Strwiążu w Dołobowie dla Wydziału krajowego i Wydziałów powiatowych, tudzież konstrukcyjne stropowe na nowym dworcu kolejowym w Lwowie ku zupełnemu zadowoleniu władz interesowanych.

Co się tyczy żądań stron, ażeby koszta konserwacyi zbudowanych nowych obiektów komunikacyjnych (przejazdów, ramp, dróg równoległych, oporeczeń itp.) zamiast przerwanych starych komunikacyj pokrywała Administracya dróg wodnych, to sprawa ta

uregulowaną już została w ustępie czwartym §. 17. rozporządzenia c. k. Ministerstwa handlu z d. 23. kwietnia 1903 Dz. p. p. Nr. 90 i to na korzyść stron interesowanych, które w zupełności uwolnione zostały od kosztów konserwacji tych obiektów.

Sprawa pokrycia nadwyżki kosztów utrzymania dojazdu kolejowego dostacy w Zatorze z funduszu kanałowego załatwioną jest również postanowieniem ustępu trzeciego §. 17. powołanego rozporządzenia Ministerstwa handlu

IV. Akwadukty.

Na rzece Skawie zaprojektowano skośny akwadukt żelazny o 5 otworach.

2 skrajne po 29,15 m o prostopadłej szerokości w świetle po	27,87 m. = 55,74 m:
2 po 38,87 m o prostopadłej szerokości w świetle . . .	31,43 " = 62,86 "
1 środkowy 37,37 m o prostopadłej szerokości w świetle . . .	35,73 " = 35,73 "
	Razem . 154,23 m.

Dolna krawędź konstrukcyi żelaznej z rzędną 228,20 wznosi się nad wielką wodę Skawy z r. 1903 z rzędną 227,08 o 1,12 m.

Otwory tego akwaduktu zastosowane do leżącego tuż poniżej mostu kolejowego, tudzież położenie dolnej krawędzi konstrukcyi nad wielką wodą są odpowiednie.

Akwadukt na Skawinie otrzymać ma 3 otwory, z których dwa skrajne mierzą po 21 m a środkowy 30 m, tak iż suma otworów w świetle wynosi 72 m.

Dolna krawędź konstrukcyi żelaznej tego akwaduktu ma rzędną 211,58, wznosić się więc będzie nad wielką wodę z r. 1813 (210,415) o 1,165 m. nad cofkę zaś wody wielkiej Wisły spiętrzonej projektowaniem obwałowaniem (211,55) zaledwie 0,03 m.

Rozpiętość tego akwaduktu jest odpowiednia, natomiast wzniesienie dolnej krawędzi konstrukcyi za małe. Z uwagi jednak, że cofka Wisły z rzędną 211,55 (po obwałowaniu tej rzeki) wydarza się rzadko, a przytem cofka Wisły płynąca od ujścia Skawinki w górę płynie z minimalną chyżością, nie podnosimy z tego powodu przeciw projektowi zarzutów.

V. Przepusty i syfony

Ponieważ w myśl uchwały sejmowej z d. 11. lipca 1902 projektem obwałowania Wisły od Przemśy do Krakowa objętą jest także regulacya dopływów Wisły, zatem c. k. Dyrekcyja dla budowy dróg wodnych porozumiała się z kraj. biurem melioracyjnem tak co do głębokości fundamentów dla obiektów, na tych potokach, jak i co do ilości wielkiej wody, jaka przez objekty kanałowe ma być przeprowadzoną.

Gdy wedle studyów przeprowadzonych w r. 1903 ilość wielkiej wody znaczniejszych dopływów Wisły na tej przestrzeni z powodu górskiego dorzecza, znacznego spadku i krótkiego biegu wynosiła około 2 m³ z 1 km² na sekundę (na Skawince 1,9 m³); przyjęto za podstawę obliczenia otworów przepustów i syfonów tę ilość wielkiej wody (2 m³), podczas gdy np. poniżej Krakowa podobne małe dopływy Wisły prowadzą zaledwie 0,25 do 0,5³ wielkiej wody z 1 km² na sekundę.

Po przejrzeniu przedłożonego komisji reambulacyjnej projektu szczegółowego konstatujemy, że niweleta progów syfonów dla znaczniejszych dopływów Wisły została zaprojektowaną dostatecznie głęboko, tak iż przy korekcyi tych dopływów osiągnięte zostanie należyte odwodnienie, a przekroje poprzeczne syfonów obliczone zostały w rozmiarach wystarczających. Uwaga ta odnosi się w szczególności do potoków: Półwieś, Brzeźnica, Jaśkowiedzkiego i Facimiech (Wielkodrodzka rzeka) tak co do głębokości, jak i przekrojów poprzecznych — dalej do potoków: Bachówka (Spytkowickiego) i Wróblówka, pod względem przekrojów poprzecznych, a do potoków Zelczynka i Borek szlachecki pod względem głębokości.

Co się tyczy przekrojów poprzecznych syfonów dla potoków: Zelczynka i Borek szlachecki, proponujemy zgodnie z opinią c. k. nadradcy budownictwa p. Ingardena po-

większenie tych przekrojów tak, ażeby syfon na Zelczyńce przeprowadzał 15 m³ wielkiej wody na sekundę, syfon zaś na potoku Borek szlachecki 5,5 m³ na sekundę. Dla potoku Wróblówka w km. 109,979 prosimy o obniżenie progę syfonu o pół metra, gdyż wedle zaprojektowanej korekcyi rzędna dna tego potoku w osi kanału wynosi 219,756.

Co się tyczy potoku Bachówka (Spytkowickiego), zauważamy, że w projekcie obwałowania Wisły przewidziany jest przepok dla wprowadzenia tego potoku w prostym kierunku do Wisły w km 107,372 kanału z rzędną dna w osi kanału 215,510. Upraszamy tedy o zbudowanie w km 106,779 mniejszego obiektu, któryby tylko odprowadził wodę młynówki, a natomiast o zbudowanie w km 107,372 syfonu dla potoku Bachówki (Spytkowickiego) z pojemnością 30 m³ wielkiej wody na sekundę. W razie gdyby ustawa krajowa zapewniająca obwałowanie Wisły nie przyszła do skutku przed rozpoczęciem budowy kanału w km 107,372, upraszamy o wykonanie przepoku Bachówki, którego projekt udzielony zostanie c. k. Dyrekcji budowy dróg wodnych, zaliczkowo z funduszu kanałowego z zastrzeżeniem zwrotu z funduszu budowy obwałowania Wisły, względnie z funduszu krajowego.

Nadmieniamy przytem, że projekt regulacyi Wróblówki i Bachówki sporządzony został dopiero w jesieni rb., wskutek czego c. k. Dyrekcya budowy dróg wodnych nie mogła uwzględnić tych szczegółów w projekcie kanału.

Co się tyczy innych obiektów na licznych ściekach wód spływających ze sąsiednich pagórków, proponujemy w porozumieniu z p. Ingardenem pewne powiększenie przekrojów tych obiektów w stosunku do terenu opadowego tych ścieków, mianowicie w tym kierunku, ażeby za podstawę obliczenia pojemności przyjętą została dla dorzeczy do 1 km² ilość 3 m³ wody z 1 km² na sekundę, dla dorzeczy zaś od jednego do kilku kilometrów kwadratowych 2,5 m³ z 1 km² na sekundę, spiętrzenie zaś wywołane tymi obiektami nie przekraczało miary 0,2 do 0,3 m, a chyżość wody w obiektach 2,5 do 3 m.

Głębokości niniejszych przepustów i syfonów są z reguły odpowiednie, żądamy tylko głębszego założenia następujących czterech obiektów:

- 1) syfonu w km 108,523 w głębokości 1,5 m. pod terenem, gdyż od tego syfonu projektowany jest rów osuszający wzdłuż stawu „Kasztelan“ do Wisły;
- 2) syfonu w km 117,750 w głębokości 1,5 m pod terenem dla odwodnienia gruntów włociańskich zabagnionych stawem w Brzeźnicy, gdyż od tego syfonu projektowany jest rów, osuszający granicę gmin Brzeźnicy i Brzezinki do Wisły;
- 3) przepustu w km 125,753 do głębokości 1,5 m pod terenem, gdyż od tego przepustu projektowany jest rów osuszający do starego łożyska Wisły;
- 4) wreszcie przepustu w km 127,560 o 0,5 m, gdyż od tego przepustu projektowany jest rów osuszający do Wisły.

Co się tyczy żądań Panów Zastępców c. k. kolei państwowych w sprawie powiększenia przekrojów syfonów i przepustów i zastosowania ich wymiarów do sąsiednich obiektów kolejowych, zaznaczamy, że żądania te usuwają się z pod oceny pod względem hydrotechnicznym, gdyż nie podano powierzchni przekrojów zwilżonych obiektów kolejowych, przez które rzeczywiście wielka woda przepływała, lecz pomnożono rozpiętość tych obiektów przez ich wysokość bez względu na to, czy wielkie wody całymi profilami poprzecznymi obiektów kolejowych przepływały. Wiadomą zaś jest rzeczą, że rozpiętość obiektów kolejowych ze względu na dogodność niwielacyi bywa częstokroć znacznie większą, aniżeli tego wymagał przepływ wielkiej wody, a wysokość tych obiektów (otwartych przepustów) zależną jest od wysokości nasypu kolejowego i nie jest obliczoną dla przepływu wielkiej wody.

Natomiast skonstatowano komisyonalnie, że most kolejowy na potoku Brzeźnicy o rozpiętości 5 m., zarówno jak i jaz na tym potoku tuż powyżej mostu drogowego piętrzą szkodliwie wielką wodę, która rozlewa się po obu brzegach tego potoku i zatapia sąsiednie grunta, zagrażając gościńcowi i kolei, a w przyszłości kanałowi splawnemu.

Gdy powodem tych wylewów jest niedostateczna rozpiętość mostu kolejowego i brak szluzu gruntowej w jazie, okazuje się potrzeba rychłego powiększenia mostu kolejowego, ażeby mógł przeprowadzić przewidzianą w projekcie kanału ilość wielkiej wody 60 m³ na sekundę, oraz zaopatrzenie jazu w szluzę gruntową, w myśl przepisów krajowej ustawy wodnej, do czego jest powołaną władza polityczna.

VI. Odwodnienie.

W udzielonych Wydziałowi krajowemu przy protokole rewizji trasy normalnych przekrojach poprzecznych kanału przewidziano ochronę gruntów od zabagnienia przez filtrowanie wody z kanału za pomocą rowów równoległych 0,75 m. głębokich, o szerokości dna 0,75 m., a nachyleniu skarp 1:1,5. Głębokość tych rowów uważamy za dostateczną po lewej (północnej) stronie kanału, skąd woda opadowa ma naturalny spływ do Wisły; natomiast rowy o takim normalnym profilu po stronie prawej (południowej) kanału okazują się niedostateczne, gdyż rowy te mają na celu nie tylko uchwycenie wody przesiąkającej z kanału i odcięcie jej od gruntów uprawnych, lecz także odwodnienie i odprowadzenie wody deszczowej spływającej po dość stromym terenie, która w swym naturalnym biegu natrafia na przeszkodę w nasypach kanałowych. Nadto grunta położone na południe od kanału, nie mogą być pozbawione możliwości odwodnienia i drenowania, które to roboty melioracyjne podejmują właściciele gruntów w Galicyi, a nawet włościanie w powiatach zachodnich, w coraz większych rozmiarach.

Opierając się tedy na postanowieniu ustępu trzeciego §. 13. ustawy z dnia 11. czerwca 1901. Dz. p. p. Nr. 66, żądamy wykonania: na wszystkich tych przestrzeniach kanału, gdzie zwierciadło wody w kanale znajduje się w głębokości do 0,75 m. pod terenem, lub nad terenem:

1. wykonania równoległych rowów osuszających ze spadem minimalnym 0,5‰, a maksymalnym 3‰;

- a) po stronie lewej (północnej) 0,75 m. głębokich;
- b) po stronie prawej (południowej) 1,50 m. głębokich na gruntach ornych, a 1,0 m. głębokich na łąkach i pastwiskach;

2. założenia obiektów (syfonów i przepustów) w minimalnej głębokości 1,80 m. na gruntach ornych, a 1,50 m. na łąkach i pastwiskach, tak ażeby pogłębienie głównych rowów osuszających do tej głębokości było możliwe.

Gdzie istniejące rowy odwodniające (ścieki) nie posiadają dostatecznej głębokości, a w projekcie obwałowania Wisły nie są przewidziane rowy osuszające, należałoby rowy równoległe wzdłuż kanału od strony prawej (południowej) wykonać, o głębokości przynajmniej 1,0 m. na rolach, a 0,75 m. łąkach, a główny ściek od syfonu (przepustu) w dół na potrzebnej długości pogłębić.

Projektowaną na 0,75 m. szerokość dna rowów równoległych należałoby zredukować na 0,5 m., gdyż z doświadczenia okazało się, iż rowy o węższym dnie lepiej się utrzymują, a czyszczenie ich jest łatwiejsze.

Przekrój normalny zatem równoległych rowów odwodniających miałby następujące wymiary:

- a) dno 0,5 m. szerokie;
- b) nachylenie skarp 1:1,5;
- c) głębokość po stronie lewej (północnej) 0,75 m., po stronie prawej (południowej) 1,50 m. (ewentualnie 1,0 m.) na rolach, 1,0 m. (ewentualnie 0,75 m.) na łąkach i pastwiskach.

Według profilu podłużnego kanału spławnego okazuje się potrzeba wykonania następujących rowów odwodniających:

1. od km. 100,370 do syfonu w km. 100,586 po obu stronach;
2. od km. 100,740 do syfonu w km. 100,586;
3. od km. 100,780 do Skawy w km. 101⁵/₆ po obu stronach przy równoczesnem zaniechaniu budowy projektowanego syfonu w km. 100,780, gdyż syfon ten wobec wysoko położonego obiektu kolejowego nie może być założony w głębokości potrzebnej dla odwodnienia gruntów;

(Oba rowy równoległe na tej przestrzeni muszą być poprowadzone syfonami po pod młynówkę w Zatorze);

4. od km. 103,4 po obu stronach do nieprzewidzianego w projekcie syfonu w km. 103,490, od którego projektowany jest przez Wydział krajowy rów odwadniający przez

Palczowice do Skawy; (Syfonu tego, który dla odwodnienia gruntów włościańskich jest niezbędnie potrzebny, żąda gmina Palczowice).

5. od km. 106,779 do 106,920 po obu stronach do młynówki w km. 106,779;

6. od km. 106,920 do syfonu na przekopie Bachówki w km. 107,372 po obu stronach;

7. od km. 107,780 do przekopu (syfonu) Bachówki w km. 107,372 po obu stronach;

(Zauważa się, że w razie dostarczenia wody z kanału dla stawu Kasztelan w Spytkowicach w km. 108,200 zaś wedle oświadczenia p. Sieglera, młynówka prowadząca wodę do tego stawu z Bachówki będzie niepotrzebną, a tem samem budowa syfonu na tej młynówce w km. 107,676 może być zaniechaną).

8. od km. 107,820 do syfonu w km. 108,523 po obu stronach;

(Od tego syfonu przewidziany jest w projekcie obwałowania Wisły rów osuszający wzdłuż stawu „Kasztelan“ do Wisły).

9. od km. 109,300 do syfonu w km. 108,533 po obu stronach;

10. od km. 110,100 do syfonu w km. 110,441 po obu stronach;

11. od km. 110,700 do syfonu w km. 110,441 po obu stronach;

12. od km. 111,520 do syfonu w km. 112,063 po lewej stronie, a od km. 111⁷/₈ do tegoż syfonu po prawej stronie;

13. od km. 112,300 do syfonu w km. 112,063 po obu stronach;

14. od km. 112,480 do 113²/₃ rów 0,5 m. głęboki po prawej stronie, od km. 112,480 do 112⁸/₉ rów normalny po lewej stronie do rowu polnego i od km. 112⁹/₁₁·0 rów normalny po lewej stronie do tego samego rowu polnego;

15. od km. 113⁰/₁ do 113⁴/₆ rów odwodniający górne ramię starego łożyska Wisły w Łączanach do dolnego ramienia po lewej stronie; (W tem starem Wiślisku projektowany jest rów osuszający).

16. w km. 113⁷/₈ ma być założony syfon zamiast wpustu i odwodnienie do starego Wiśliska, po prawej zaś stronie od km. 113⁰/₇ i od przejazdu w km. 113,835 do tegoż lewaru w km. 113⁷/₈ normalne odwodnienie;

17. od km 113⁰/₉ do syfonu w km 114⁴/₆ po obu stronach;

(Od tego syfonu projektowany jest rów osuszający do Wisły);

18. od km. 114,6 do syfonu w km. 114⁴/₆ po obu stronach;

19. od km. 114,6 do syfonu w km. 115¹/₂ po obu stronach;

20. od km. 115¹/₂ do syfonu w km. 115,423 po obu stronach;

(Od tego syfonu projektowany jest rów osuszający do potoka Brzeźnicy. Zauważa się, że odwodnienie od km. 114,6 jest możliwe do syfonu w km. 115,423, — a w takim razie odpadłaby potrzeba budowy syfonu w km. 115¹/₂);

21. od km. 115,9/116,0 (granicy Nowych dworów i Brzeźnicy) do syfonu w km. 115,423 po obu stronach;

22. od km. 117⁴/₆ do syfonu w km. 117,750 po obu stronach;

(Syfon ten ma być założony 1,5 m. pod terenem, gdyż od niego projektowany jest rów osuszający granicą Brzeźnicy i Brzezinki do Wisły);

23. od km. 117,830 do syfonu w km. 117,750 po obu stronach;

24. od wpustu w km. 119,441 do nowego syfonu w km. 119⁰/₇, który ma być zbudowany dla umożliwienia nawodnienia łąk włościańskich w Jaśkowicach, po obu stronach;

25. od km. 119⁰/₇ do syfonu w km. 120,555 po obu stronach;

(Od tego syfonu projektowany jest przy obwałowaniu Wisły rów osuszający do potoku Pozowickiego);

26. od km. 120,555 do syfonu w km. 121,043 po obu stronach;

27. od km. 121,270 do syfonu w km. 121,043 po obu stronach;

(Od tego syfonu projektowany jest rów osuszający);

28. od km. 121,730 (mającego się położyć przepustu) do nowego syfonużądanego przez dwór i gminę w km. 121,270;

(Zauważa się, że syfon ten będzie raczej przeszkodą dla odwodnienia);

29. od km. 122,170 do syfonu w km. 121,730 po obu stronach;
 30. od km. 112,170 do syfonu dla Wielkodorodzkiej rzeki (Facimiech) w km. 122,380 po obu stronach;
 31. od km. 122,380 do nowego syfonu w km. 122,700 po obu stronach;
 (Od tego syfonu projektowany jest rów osuszający do Wielkodorodzkiej rzeki);
 32) od przejazdu w km. 122,959 do nowego syfonu w km. 122,700 po obu stronach;
 33. od przejazdu w km. 122,959 do syfonu w km. 123,425 po obu stronach;
 (Od tego syfonu projektowany jest rów osuszający do potoku Zelczyński);
 34. od km. 123,911 do syfonu w km. 123,425 po obu stronach;
 35. od km. 123,911 do przepustu w km. 124,895 z zastrzeżeniem, ażeby rów w km. 124,700 otrzymał dostateczną głębokość.
 (Stąd projektowaną jest korekcja rowu przez Ochodzę do starego Wiślicka);
 36. od km. 124,900 do przepustu w km. 125,753, który ma być pogłębiony przy najmniej do 1,50 m. pod terenem;
 (Stąd projektowany jest rów osuszający do starego Wiślicka);
 37. od km. 125,900 do przepustu w km. 125,753 po lewej stronie;
 38. od km. 125,9 do km. 126,7 równoległy rów odwodniający po lewej stronie z którego woda ma być odprowadzona dwoma rowami z km. 126 i 126,290 do rowu melioracyjnego od przepustu w km. 125,753;
 39. od km. 126,878 do syfonu w km. 126,708 po lewej stronie;
 40. od km. 126,878 do mającego się pogłębić przepustu w km. 127,560 po lewej stronie, a od km. 126,250 do tego samego przepustu po prawej stronie.
 (Od tego przepustu projektowany jest rów melioracyjny do Wisły w Kopance);
 41. od km. 128,360 do przepustu w km. 127,560 po lewej stronie;
 42. od km. 129,740 do potoku Skawinki w km. 130,420 po obu stronach.

Przytem nadmieniamy, że gdy potok Borek szlachecki, dla którego projektowany jest syfon w km. 126,708, w czasie wezbrań prowadzi wielkie ilości piasku i zagraża zasypaniem obiektu kanałowego, należałoby wziąć pod rozwagę zabudowanie i ustalenie źródlowisk tego potoku na koszt funduszu kanałowego.

VII. Dostarczenie wody dla celów nawodnienia.

Przychylając się do wniosku Wydziału krajowego przedłożonego pismem z dnia 12. kwietnia 1904 l. 6543, oświadczyło c. k. Ministerstwo handlu w reskrypcie z dnia 15. czerwca 1904, l. 761 gotowość zaprojektowania kanału alimentacyjnego z rzeki Skawy, dla pojemności 4,5 m³ wody, z czego przypadłoby 1 m³ na zasilenie kanału, reszta zaś 3,5 m³ miałaby służyć dla celów nawodnienia.

Ze zgłoszonej do Wydziału krajowego do nawodnienia powierzchni 317 ha łąk i pastwisk, tudzież 372 ha stawów rybnych w 9 gminach i 6 obszarach dworskich odpada powierzchnia 41,9 ha na obszarze dworskim Zator (Palcowice) z powodu trudności doprowadzenia wody przez nasyp kolei państwowej do łąki nad Skawą, względnie niemożliwości zasilania stawów w Palcowicach, gdyż poziom wody w kanale znajduje się niżej od wody na stawach, dalej powierzchnia 43,15 ha w gminie Miejsce i 59,26 ha w gminie Spytkowice, gdyż zastępcy tych gmin odstąpili przy komisji od zamiaru nawodnienia łąk i pastwisk, wreszcie 20,14 ha w gminie Brzeźnica i 80,5 ha na obszarze dworskim Brzeźnica, gdyż zwierciadło wody w kanale znajduje się pod terenem. Natomiast zgłoszono dodatkowo przy reambulacji politycznej ze strony obszaru dworskiego Spytkowice 116,2 ha stawów (140,3 ha zamiast zgłoszonych pierwotnie 24,1 ha), ze strony obszaru dworskiego Borek szlachecki 57,5 ha łąk do nawodnienia i ze strony obszaru dworskiego Facimiech 50 morgów łąk do nawodnienia.

Wobec wykazanej powyżej powierzchni, na której nawodnienie okazało się niemożliwe, lub zgłoszenia cofnięto, proponuje się do uwzględnienia dodatkowe zgłoszenia obszarów dworskich Spytkowice i Borek szlachecki, co do których zachodzi pewność wykonania robót przez właścicieli, przyczem się nadmieniam, że wedle otrzymanych informa-

cyj nawodnienie w Facimiechu wobec zamierzonej parcelacji prawdopodobnie nie przyjdzie do skutku, wskutek czego nie reflektuje się na to nawodnienie.

Powierzchnia więc gruntów, na której zamierzone i możliwe jest nawodnienie wodą pobieraną z kanału Zator-Kraków, przedstawia się, jak następuje:

a) nawodnienie łąk i pastwisk:

1) gmina Ryczów	46,03 ha
2) " Brzezinka	11,50 "
3) " Jaśkowice	13,20 "
4) " Wielkie drogi	12,40 "
5) obszar dworski Borek szlachecki	57,50 "
6) gmina Skotniki	69,04 "
7) " Pychowice	17,26 "
razem	<u>226,93 ha</u>

(wobec pierwotnie zgłoszonych 317 ha);

b) stawy rybne:

1) obszar dworski Spytkowice:	
a) stawy Pietrów i Wawrzek	96,00 ha
b) staw Kasztelan	44,30 "
2) " Półwieś	46,00 "
3) " Kossowa	99,50 "
4) " Wielkie drogi (23+23)	46,00 "
razem	<u>331,80 ha</u>

(wobec pierwotnie zgłoszonych 372 ha).

Stawy rybne wymagają zasilania wodą w marcu każdego roku w ilości 7 l. na 1 ha i sekundę, w następnych zaś miesiącach po 1 l. na 1 ha i sekundę. Do nawodnienia przyjmuje się w kwietniu, a następnie w październiku i po części w listopadzie po 10 l. na 1 ha i sekundę.

Wobec tego wynosić będzie całkowite zapotrzebowanie wody:

a) w marcu:

dla kanału spławnego	1,000 m ³
dla 331,8 ha stawów po 7 l	2,223 "
razem	<u>3,223 m³</u>

b) w kwietniu:

dla kanału spławnego	1,000 m ³
dla 331,8 ha stawów po 1 l.	0,332 "
dla 226,93 ha nawodnienia po 10 l.	2,269 "
razem	<u>3,601 m³</u>

c) od maja do końca września:

dla kanału	1,000 m ³
dla stawów 331,8 ha po 1 l.	0,332 "
razem	<u>1,332 m³</u>

d) w październiku i listopadzie :

dla kanału	1,000 m ³
dla stawów 331,8 ha po 1 l.	0,332 "
dla nawodnienia 226,93 ha po 10 l.	2,269 "
razem jak pod b)	<u>3,601 m³</u>

Maksymalne zatem zapotrzebowanie wynosić będzie 3,6 m³, podczas gdy pojemność kanału alimentacyjnego ze Skawy przyjęto na 4,5 m³, z czego okazuje się możliwość intensywniejszego nawodnienia łąk i pastwisk, ewentualnie uwzględnienia dalszych żądań stron na przestrzeni Samborek-Kraków.

Wobec zastrzeżenia zawartego w opinii Panów Zastępców c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych i delegata technicznego c. k. Namiestnictwa, któreby mogło zakwestyonować zamierzone nawodnienia, zauważamy, że obserwacje wodoskazowe i przeprowadzone przez c. k. kraj. oddział hydrograficzny badania hydrometryczne wskazują na to, że nawodnienia zamierzone mogą być zrealizowane, bez szkody dla gmin położonych nad Skawą poniżej Grodziska.

W miesiącach bowiem marcu, kwietniu, październiku i listopadzie średni arytmetyczny stan wody na rzece

Skawie pod Zatorem

przedstawiał się w ostatniem piętnastoleciu od r. 1890 do 1904,
jak następuje:

Rok	Marzec	Kwiecień	Paździer- nik	Listopad	Uwaga
1890	+4,5	+23,5	+60,8	+53,4	
1891	+77,7	+49,3	+4,8	+15,5	
1892	+45,3	+43,2	+21,3	+13,3	
1893	+66,5	+40,5	+36,6	+19,9	
1894	+42,6	+9,3	+46,6	+19,7	
1895	+54	+41	+31	+40	
1896	+64	+75	+13	+5	
1897	+76	+71	+26	+6	
1898	+44	+88	+23	+15	
1899	+36	+47	+22	+35	
1900	+30	+34	+0	+22	
1901	+48	+49	+20	+11	
1902	+50	+38	+63	+28	
1903	+51	+66	+69	+84	
1904	+61	+53	+52	+73	
Suma .	787,6	727,8	489,1	440,8	
Średnia .	+52,5	+48,5	+32,6	+29,4	

Wedle pomiarów hydrometrycznych wynosi ilość wody Skawy przy wodoskazie w Zatorze (poniżej Grodziska):

- 1) przy stanie $+ 0,84 Q = 30,01 \text{ m}^3$.
- 2) przy stanie $+ 0,48$ (średnio-normalnym) $Q = 8,6 \text{ m}^3$.
- 3) przy stanie $+ 0,36 Q = 6,27 \text{ m}^3$.

Według krzywej przepływu skonstruowanej na podstawie powyższych dat wynosi przeciętna ilość wody na rzece Skawie pod Zatorem w ostatnim piętnastoleciu 1890—1904.

- 1) w marcu przy stanie $+ 52,5 \text{ cm}^3 Q = 9,68 \text{ m}^3$;
- 2) w kwietniu przy stanie $+ 48,5 \text{ cm}^3 Q = 8,70 \text{ m}^3$;
- 3) w październiku przy stanie $+ 0,326 Q = 5,75 \text{ m}^3$;
- 4) w listopadzie przy stanie $+ 0,294 Q = 5,25 \text{ m}^3$.

Gdy pomiary przeprowadzone zostały pod Zatorem poniżej jazu w Grodziskach, młynówka odprowadza część wody Skawy na stawy w Palczowicach i Spytkowicach, powyższe ilości wody ($Q = 9,68 \text{ m}^3 \dots 5,25 \text{ m}^3$) są do dyspozycji dla celów melioracyjnych i gospodarczych. Okazuje się więc, że po strąceniu potrzebnych do nawodnienia ilości wody zostanie dla gmin położonych nad Skawą poniżej Grodziska:

- 1) w marcu $9,68 - 3,22 = 6,46 \text{ m}^3$;
- 2) w kwietniu $8,70 - 3,60 = 5,10 \text{ m}^3$;
- 3) w październiku $5,75 - 3,60 = 2,15 \text{ m}^3$;
- 4) w listopadzie $5,25 - 3,60 = 1,65 \text{ m}^3$.

Od maja do września wynosić będzie zapotrzebowanie dla kanału i stawów rybnych tylko $1,332 \text{ m}^3$; wedle zrobionych zaś doświadczeń na rzekach karpackich ilość najmniejszej wody wynosi $\frac{1}{3}$ część średniej normalnej, a więc na Skawie pod Zatorem $8,6/3 = 2,866 \text{ m}^3$. Przy najniższym zatem stanie wody będzie jeszcze po zaspokojeniu potrzeb kanału i stawów rybnych do dyspozycji na zwykłe cele gospodarcze dla gmin nadbrzeżnych $2,866 - 1,332 = 1,534 \text{ m}^3$.

Gdy więc zaspokojenie potrzeb gospodarskich da się pogodzić z dostarczeniem wody dla celów nawodnienia, upraszamy po myśli ustępu trzeciego §. 13. państwowej ustawy kanałowej o dostarczenie z kanału dla nawodnienia i stawów rybnych następujących ilości wodu, oraz o zbudowanie upustów rurowych z betonu pod drogami holowniczymi na lewej stronie kanału;

- 1) w km. 104,655 dla stawów Pietrów i Wawrzków w Spytkowicach $0,672 \text{ m}^3$;
- 2) w km. 108,200 dla stawu Kasztelan w Spytkowicach $0,310 \text{ m}^3$;
- 3) w km. 110,550 dla nawodnienia pastwiska gminnego w Ryczowie $0,460 \text{ m}^3$;
- 4) w km. 112,200 dla stawów obszaru dworskiego Półwieś $0,322 \text{ m}^3$;
- 5) w km. 114,0 dla stawów obszaru dworskiego Kossowa $0,697 \text{ m}^3$;
- 6) w km. 117,8/9 dla nawodnienia łąk włościańskich w Brzezince $0,115 \text{ m}^3$;
- 7) w km. 119,8 dla nawodnienia pastwiska w Jaśkowicach $0,132 \text{ m}^3$;
- 8) w km. 121,1 dla nawodnienia pastwiska w gminie Wielkie drogi $0,124 \text{ m}^3$;
- 9) w km. 120,9 dla dworskiego stawu rybnego w Wielkich drogach $0,161 \text{ m}^3$;
- 10) w km. 122,0 dla dworskiego stawu rybnego w Wielkich drogach $0,161 \text{ m}^3$;
- 11) w km. 126,9/127,0 dla nawodnienia łąk dworskich w Borku szlacheckim $0,575 \text{ m}^3$.

Średnica rur upustowych przy danem ciśnieniu obliczona wedle wzorów Weisbacha wynosi:

ad 1)	przy ciśnieniu	1,24 m	d = 0,5 m
ad 2)	"	"	d = 0,4 m
ad 3)	"	"	d = 0,5 "
ad 4)	"	"	d = 0,4 "
ad 5)	"	"	d = 0,6 "
ad 6)	"	"	d = 0,2 "
ad 7)	"	"	d = 0,3 "
ad 8)	"	"	d = 0,3 "
ad 9)	"	"	d = 0,3 "
ad 10)	"	"	d = 0,3 "
ad 11)	"	"	d = 0,5 "

Głębokość upustów pod projektowanym zwierciadłem wody w kanale wynosić zatem będzie:

ad 1)	1,24	+	0,50	=	1,74 m;
ad 2)	1,24	+	0,40	=	1,64 m;
ad 3)	0,70	+	0,50	=	1,20 m;
ad 4)	1,00	+	0,40	=	1,40 m;
ad 5)	0,60	+	0,60	=	1,20 m;
ad 6)	1,35	+	0,20	=	1,55 m;
ad 7)	0,50	+	0,30	=	0,80 m;
ad 8)	0,40	+	0,30	=	0,70 m;
ad 9)	0,60	+	0,30	=	0,90 m;
ad 10)	0,60	+	0,30	=	0,90 m;
ad 11)	0,90	+	0,50	=	1,40 m;

VIII. Budowa kanału na dalszych przestrzeniach od Samborka do Krakowa i od Zatora do granicy Szląska.

Ponieważ wedle ustanowionego przez c. k. Ministerstwo handlu programu budowy dróg wodnych kanał od granicy szląskiej do Krakowa ma być zbudowany w pierwszym okresie 1904—1912, upraszamy o rychłe wygotowanie szczegółowych projektów dla przestrzeni Zator-Dziedzice, tudzież Samborek-Kraków (Podgórze-Płaszów). Projekt tej ostatniej przestrzeni powinien odpowiadać interesom kraju i być zastosowanym do uchwały Komisji krajowej dla sprawy dróg wodnych z dnia 7. grudnia 1903 przedłożonej c. k. Ministerstwu handlu za pośrednictwem c. k. Namiestnictwa odezwą Wydziału krajowego z dnia 10. grudnia 1903 L. 114.108.

Zarazem upraszamy, ażeby reambulacja polityczna wymienionych 2 przestrzeni kanału galicyjskiego zarządzoną została niezawodnie w ciągu r. 1905.

Woda dla zasilania kanału galicyjskiego między Szląskiem a Zatorem powinna być pobierana z rzeki Soły, której dorzecze pod Kobiernicami wynosi 1.131,4 km², nie zaś z górnej Wisły na Szląsku, której dorzecze powyżej Strumienia (Schwarzwasser) wynosi zaledwie 531,9 km² zwłaszcza, że dolina potoku Łękawki (Kocierz) nadaje się do założenia rezerwoaru górskiego, z którego woda mogłaby być użyta do wytworzenia siły elektrycznej dla celów przemysłowych i dla oświetlenia miasta Żywca. Zauważamy przytem, że poparcie przemysłu w Galicyi ma daleko większe znaczenie, aniżeli na Szląsku, gdzie już istnieją wielkie zakłady przemysłowe i przemysł wogóle jest bardzo rozwinięty.

Wreszcie z uwagi, że w najbliższym czasie przyjdzie do wykonania obwałowania Wisły od ujścia Przemszy do Krakowa wraz z korekcyą i obwałowaniem licznych dopływów i odwodnieniem niziny nadwiślańskiej, z którego skorzysta także kanał spławny, upraszamy c. k. Ministerstwo handlu o zezwolenie, ażeby bez dalszych pertraktacyj i bez odszkodowania wały wsteczne dopływów Wisły mogły być zbudowane na gruncie kanałowym i z nasypami kanału złączone. Rozumie się samo przez się, że przepusty z kłapami w tych wałach na równoległych rowach kanałowych zbudowane zostaną na koszt funduszu obwałowania Wisły.

Dodatkowo do ustępu III. zauważamy, że gdzie drogi równoległe mają zastąpić zaoszczędzony przejazd nad kanałem, szerokość tych dróg powinna odpowiadać szerokości istniejących dróg, które przez kanał zostały przecięte.

Opinia doradcy technicznego o poborze wody ze Skawy dla nawodnienia.

Hinsichtlich der von den Vertretern des Landesausschusses in ihrer Äusserung vorgebrachten, das Vorhandensein im Skawaflusse der für Meliorationszwecke angesprochenen Wassermenge nachweisen sollenden Ausführungen muss leider bemerkt werden, dass diese, auf fehlerhafte Grundlage aufgebaut, zu einem falschen Schlusse führen müssten.

Vor allem muss hervorgehoben werden, dass das arithmetische Mittel der während gewisser Zeitperioden an einem Pegel beobachteten Wasserstände bei einem so verwilderten und bei niedrigen Wasserständen so geringe Wassermenge führenden Flusse wie die Skawa, dort wo es sich um die Sicherstellung einer gewissen sekundlichen Wassermenge für Meliorationszwecke oder für industrielle Anlagen handelt, unzulässig erscheint, da auf dieser Basis gezogene Schlüsse in Hinkunft zu sehr unliebsamen und für die ausgeführten Anlagen verhängnisvollen Folgen führen müssen.

Die Pegelbeobachtungen niedriger Wasserstände auf verwilderten, viel Schotter führenden, ihr Bett nahezu bei jedem Hochwasser verwerfenden, überhaupt kein festes Bett aufweisenden Flüssen wie die Skawa bei Zator können überhaupt auf grössere Zeitperioden nicht in Vergleich gezogen werden, weil der Kleinwasserspiegel, mithin auch die Pegelablesungen infolge von Verschotterungen, der Auskolkungen oder Bettverwerfungen u. dgl. Einflüsse in der Nähe des Standortes des Pegels sehr empfindliche Variationen unterliegen.

In Anbetracht dessen sind alle von den Pegelablesungen der niedrigen Wasserstände einer längeren Zeitperiode auf die bezüglichlichen zum Abflusse gelangenden sekundlichen Wassermengen gezogenen Schlüsse unzulässig, namentlich wenn die Wassermenge bei den niedrigen Wasserständen mit dem Fallen des Wasserspiegels so rapid abnimmt wie am Skawaflusse. Umsoweniger sind sonach zulässig diesbezügliche Schlüsse aus dem arithmetischen Mittel einer 15-jährigen Zeitperiode wie sie von den Vertretern des Landesausschusses gezogen wurden.

Überdies muss mit Nachdruck hervorgehoben werden, dass für die vom Landesausschusse gelegentlich des Kanalbaues in Aussicht genommenen Meliorationsanlagen: als Wiesenbewässerungen, namentlich aber für Fischteiche, nicht die während des gemittelten Niederwassers abfliessende, sondern jene bei den absolut niedrigsten Wasserständen zum Abflusse gelangende Wassermenge von Wichtigkeit und von Entscheidung ist, zumal wenn die letztere während einer längeren Zeitdauer anhält.

Gelegentlich der Verfassung des generellen Projektes für die auf Grund des Landesgesetzes vom 18. September 1901, L. G. Bl. Nr. 103, auszuführende Regulierung des Skawafusses hat die k. k. hydrographische Landesabteilung während des Jahres 1902 die bei Zator im Skawaflusse bei niedrigen Wasserständen (+ 0.36, + 0.84 und + 1.35) abfliessende Wassermenge hydrometrisch erhoben und auf Grund der bezüglichlichen Messungsergebnisse die Abflussmengenkurve für diesen Pegel in den obigen Grenzen ermittelt, welche aus der Beilage Nr. 1 zu entnehmen ist.

Auf der letzteren Beilage sind ferner die während der Monate März, April, Oktober und November 1902 an diesem Pegel beobachteten Wasserstände mit blauer und die korrespondierenden aus der Abflussmengenkurve ermittelten sekundlichen Wassermengen mit roter Linie kenntlich gemacht.

Aus den letzteren Graphikons ist zu entnehmen, dass im Jahre 1902 die sekundliche Abflussmenge des Skawafusses bei Zator:

1. im März durch $2 + 7 = 9$ Tage unter 5 Kubikmeter pro Sekunde bis auf 3 Kubikmeter pro Sekunde,
2. im April durch $3 + 7 = 10$ Tage unter 5 Kubikmeter pro Sekunde bis unter 3 Kubikmeter pro Sekunde,
3. im Oktober durch 2 Tage unter 5 Kubikmeter pro Sekunde, schliesslich
4. im November durch 15 Tage unter 5 Kubikmeter pro Sekunde bis auf 2·6 Kubikmeter pro Sekunde sank.

Aus dem pro Jahr 1901 beiliegenden Graphikon ist zu entnehmen, dass:

1. im März während 14 Tagen weniger als 5·0 Kubikmeter pro Sekunde bis 2·5 Kubikmeter pro Sekunde,
2. im April während 12 Tagen,
3. im Oktober während 24 Tagen weniger als 5 Kubikmeter pro Sekunde bis zu 3 Kubikmeter pro Sekunde,
4. im November sogar während 21 Tagen kaum 2·5 Kubikmeter pro Sekunde und während weiteren 5 Tagen weniger als 5 Kubikmeter pro Sekunde bis zu 3 Kubikmeter pro Sekunde in der Skawa bei Zator zum Abflusse gelangten.

Ebenso ungünstige Abflussverhältnisse des Skawafusses bei Zator sind aus den beiliegenden pro 1900 dargestellten Graphikonen abzuleiten.

Aus den pro 1903 und 1904 dargestellten Graphikonen sind zwar etwas günstigere Abflussverhältnisse zu entnehmen, es darf jedoch nicht ausseracht gelassen werden, dass einerseits das Jahr 1903 ein ausserordentlich nasses war, andererseits aber, dass infolge des katastrophalen Hochwassers vom Juli 1903 das Flussbett der Skawa in der Nähe des Pegelstandortes durch Verschotterungen gehoben wurde.

Um sonach eine möglichst wahrheitsgetreue Relation zwischen den Pegelablesungen niedriger Wasserstände und den bezüglichen Abflussmengen nach dem Hochwasser vom Juli 1903 zu gewinnen, sollten an der Skawa bei Zator neuerliche hydrometrische Erhebungen durchgeführt werden, da jene vom Jahre 1902 anderen Flussbettverhältnissen entsprechen.

Aus dem Vorstehenden ist deutlich zu entnehmen, dass der Skawafuss bei Zator in den Monaten März, April, Oktober und November während vieler Tage bis auf 3 Kubikmeter pro Sekunde, ja sogar auf 2·5 Kubikmeter pro Sekunde herabfallende Wassermengen tatsächlich anführt, welche Abflussverhältnisse auch während der Sommermonate Juli und August oft wochenlang anhalten.

Nachdem sonach für die Speisung des Schiffahrtskanales und für Meliorationszwecke 4·8 Kubikmeter Wasser pro Sekunde erforderlich sind und angesprochen werden, welche Wassermenge im Skawafusse an der in Aussicht genommenen Entnahmsstelle, nach Bedeckung des Speisewassers für die bestehenden Zatorer und Spytkowicer Fischteiche während vieler Tage nicht vorhanden ist, so muss an der vom Vertreter des k. k. Ministeriums des Innern und dem Gefertigten sub Postnummer 28 zum Ausdruck gebrachten Einschränkung des für Meliorationszwecke angesprochenen Wasserquantums umsomehr festgehalten werden, als nach Bedeckung des für den Betrieb des Schiffahrtskanales unbedingt erforderlichen Wasserquantums von 1·4 Kubikmeter im Sinne des §. 19 des Wasserrechtsgesetzes für die an der unterhalb der Entnahmsstelle noch 9 Kilometer langen Skawastrecke wohnenden Anrainer ein minimales Wasserquantum von 1 Kubikmeter pro Sekunde bis 1·5 Kubikmeter pro Sekunde im Flussbette zurückgelassen werden muss.

Den Anforderungen der für die beabsichtigten Meliorationszwecke erforderlichen Wassermengen könnte jedoch entsprochen werden, falls gelegentlich der bevorstehenden Wildbachverbauungen im Skawagebiete Reservoirs mittels Talsperren zur Ausföhrung gelangen würden, in welchen genügende Wassermengen aufgespeichert werden könnten, um bei eintretendem Wassermangel abgelassen, den letzteren zu beheben.

R. Ingarden m. p.

k. k. Oberbaurat.

Odpis oświadczenia c. k. Dyrekcyi budowy dróg wodnych na żądania zastępców Wydziału krajowego.

Landesausschuss.

Zu II. Häfen.

Die Projektierung der Anlage des Hafens von Zator ist bereits im Hinblick auf eine zweckentsprechende Verbindung mit der Lokalbahn Trzebina-Skawce erfolgt. Die Herbeiführung dieser Verbindung muss einer besonderen Behandlung vorbehalten bleiben.

Die Zufahrt von der Stadt Skawina zum Hafen ist auf dem im Kilometer 129⁴/₁₀₀ gekreuzten Gemeindewegen möglich. Die Errichtung einer eigentlichen Hafenzufahrtsstrasse wird den Gegenstand einer besonderen Verhandlung bilden müssen.

Dem Wunsche nach Errichtung eines Hafens beziehungsweise einer Anlegestelle in der Nähe der Bezirksstrasse Wadowice — Krakau kann im Kilometer 117³/₁₀₀ entsprochen werden. Die bezügliche Schlussfassung wird der ministeriellen Entscheidung vorbehalten.

Zu III. Kommunikationsobjekte.

Es wird auf die Beantwortung der Erklärung des Bezirksausschusses Wadowice verwiesen.

Der Forderung bezüglich der Breiten der Überfahrten über den Kanal für die chaussierten Wege in Spytkowice und Brzeznica ist bereits im Projekte entsprochen; betreffs des chaussierten Weges in Samborek wird die gewünschte Erbreiterung von 4 auf 5 Meter berücksichtigt werden.

Der Forderung nach einer Breite der Überfahrten von 4 Meter für mehr frequentierte Wege wird tunlichst entsprochen werden und wird diesbezüglich auf die Beantwortung der in den einzelnen Gemeinden erhobenen Ansprüche verwiesen.

In Beantwortung der Wünsche mehrerer Interessenten sei an dieser Stelle bemerkt, dass die projektierten Brücken für Weg- und Strassenüberfahrten oberhalb der Fahrbahn keine Querverbindungen erhalten werden.

Die Breite der Parallelwege mit 3 Meter wird im allgemeinen festgehalten und wird nur bei längeren Parallelwegen die Anlage von je 20 Meter langen und 5 Meter breiten Ausweichen, wo erforderlich in Entfernungen bis zu 250 Meter, in Aussicht genommen.

Die Anwendung von Botoneisenkonstruktionen bei der Ausführung kleinerer Brücken für Parallelwege wird in Erwägung gezogen werden.

Die Herstellung einer Überfahrt für eine Strassenverbindung Skawina—Samborek — Tyniec wird bei der Ausarbeitung des Projektes für die weitere Kanalstrecke Berücksichtigung finden.

Ob und inwieweit dem Wunsche nach Ausführung aller Überfahrten in Botoisen entsprochen werden könne, wird anlässlich der Verfassung der Detailbauprojekte dem Ergebnisse eingehender Erhebungen in diesem Gegenstande vorbehalten bleiben müssen.

Zu V. Durchlässe und Dücker.

Das Abfuhrvermögen des Dückers für den Zelczynkabach wird mit 15 Kubikmeter, jenes des Dückers für den Borek szlachecki-Bach mit 5·5 Kubikmeter Wasser pro Sekunde vorgesehen werden.

Die Vertiefung der Dückersohle des Wróblówkabaches um 0·5 Meter wird erfolgen.

Im Kilometer 106⁷/₈ wird ein kleiner Dücker von 0·65/1·0 Meter lichter Weite für den Mühlbach ausgeführt und die Verlegung des grossen Dückers für den Bachówkabach in dem Kilometer 107·372 vorgenommen werden, wobei das Abfuhrvermögen dieses Objektes mit 30 Kubikmeter pro Sekunde beibehalten bleibt.

Die Austragung der Angelegenheit der Durchführung des Bachówkadurchstiches muss einer speziellen Vereinbarung zwischen der Direktion für den Bau der Wasserstrassen und dem Landesausschusse vorbehalten bleiben.

Bezüglich der Bemessung der Objekte für gekreuzte Gräben und kleinere Wasserläufe wird auf die Erwiderung der Ausserung des technischen Beirates der Kommission verwiesen.

Die Legung der Sohle:

1. des Dückers im Kilometer 108·523,
2. des Dückers im Kilometer 117·750,
3. des Durchlasses im Kilometer 125·753

bis auf 1·5 Meter unter das Terrain, ferner die Tieferlegung der Sohle.

4. des Durchlasses im Kilometer 127·560 um 0·5 Meter wird erfolgen.

Bezüglich der Brzeźnicabachangelegenheit wird auf die einschlägige Erklärung der k. k. Staatsbahndirektion Krakau zu Post Nr. 70, Punkt 3, hingewiesen.

Zu VI. Entwässerung.

Die auf dem §. 13. des Gesetzes vom 11. Juni 1901, R. G. Bl. Nr. 66, basierenden Forderungen werden im allgemeinen als begründet anerkannt und werden demgemäss die im besonderen angeführten Vertiefungen der Kanalseitengräben überall dort vorgenommen werden, wo eine entsprechende Vorflut besteht oder wo für eine solche seitens des Landesmeliorationsbureau durch Anlage von Meliorationsgräben vorgesorgt werden wird.

Diejenige Forderung jedoch, dass in jenem Fällen, wo eine natürliche Vorflut nicht vorhanden ist und wo das Landesmeliorationsbureau seinerseits auch keine Entwässerungsgräben projektiert, die aus Meliorationsgründen wünschenswerte Vertiefung der Hauptabzugsgräben auf Kosten des Kanalbaufonds durchzuführen sei, damit die Kanalseitengräben von 1·0 Meter, beziehungsweise 0·75 Meter Tiefe entwässert werden könnten, liegt ausser dem Bereiche des obzitierten Gesetzes und kann daher nicht berücksichtigt werden.

In allen diesen Fällen werden der k. k. Direktion für den Bau der Wasserstrassen bloss jene Herstellungen obliegen, welche zur Erhaltung des status quo geeignet sind.

Indem an dieser Stelle auf die Erwiderungen zu Abteilung V dieser Erklärung sowie zu Post Nr. 120, Punkt 3, und insbesondere zu c) und k) dieser letzteren verwiesen wird, wird in Beantwortung der zu 1 bis 42 detaillierten Forderungen noch bemerkt, dass denselben nur in dem obbezeichneten Umfange entsprochen werden kann.

Zu VII. Bewässerung.

Bezüglich der begehrten Wasserversorgung zu Bewässerungszwecken der landwirtschaftlichen Grundstücke und Teiche wird die Kommission vor allem sich darüber

auszusprechen haben, welche Wassermenge bis zum Höchstbedarfe von 3·5 Kubikmeter neben der für die Kanalspeisung jederzeit zulässigen und unter allen Umständen zu wählenden Entnahme von 1·0 Kubikmeter pro Sekunde bei den verschiedenen Wasserständen der Skawa für die gedachten Bewässerungszwecke wird entnommen werden dürfen.

Die Wasserabgabe an die einzelnen Interessenten wird weiters nur nach dem vom Landesauschusse definitiv aufzustellenden Verteilungsschlüssel sowie weiters bezüglich jedes einzelnen Interessenten nur unter der Voraussetzung erfolgen können, dass die aus Anlass der betreffenden Wasserabgabe entstehenden Kosten der Herstellung und Erhaltung der betreffenden Wasserablässe nicht von dem Wasserstrassenbanfonds getragen werden.

Der von den Vertretern des Landesauschusses in den Punkten 1 bis 11 bekanntgegebene Verteilungsschlüssel wird vorläufig zur Kenntnis genommen.

Zu VIII. Bau der Wasserstrasse auf den weiteren Strecken: von Samborek bis Krakau und von Zator bis zur Grenze Schlesiens.

Die zu diesem Punkte bekanntgegebenen Wünsche sind der k. k. Direktion für den Bau der Wasserstrassen zur Kenntnis gebracht.

Die Verbindung der vom Landesmeliorationsbureau auszuführenden Rückstaudämme in der Weichselniederung mit den Kanaldämmen begegnet keinem prinzipiellem Bedenken und wird von der fallweisen Zustimmung zu den betreffenden Detailprojekten abhängig gemacht.

Oświadczenie zastępcy Wydziału krajowego w sprawie poboru wody ze Skawy dla nawodnienia.

Co do opinii Pana Doradcy technicznego, tudzież Panów zastępców c. k. Dyrekcyi dla budowy dróg wodnych, które to opinie udzielone zostały Wydziałowi krajowemu dopiero odezwą c. k. Namiestnictwa z d. 19. czerwca 1905. l. 82.326 wraz z drukowanym protokołem komisji, przedkładam w imieniu Wydziału krajowego następujące oświadczenie i wyjaśnienie:

Przedewszystkiem konstatuje, że przeważna część żądań Wydziału krajowego została uwzględnioną przez Panów: Doradcę technicznego i Zastępców c. k. Dyrekcyi budowy dróg wodnych, za co im składam podziękowanie.

Do ustępu II. (Przystanie) ponawiam prośbę o połączenie kolei Trzebinia-Skawce z portem w Zatorze, o budowę przystani w Brzeźnicy i połączenie portu w Skawinie z gościńcem państwowym z powodów przytoczonych pod Nr. 118. ustęp II.

Do ustępu III. (Objekty komunikacyjne) ponawiam prośbę o zaprojektowanie i budowę przejazdów przez kanał żelazno-betonowych.

Do ustępu V. (Przepusty i syfony) zwracam uwagę, że oświadczenie Panów Zastępców c. k. Dyrekcyi kolei państwowych w Krakowie pod Nrem 70. punkt 3., a tem samem wskazanie c. k. Dyrekcyi budowy dróg wodnych na to oświadczenie, nie załatwia kwestyi poruszanej przez zastępców Wydziału krajowego co do powiększenia otworu mostu kolejowego, oraz urządzenia szluzu gruntowej w jazie na potoku Brzeźnicy.

Projekt przekopu Bachówki (potoku Spytkowickiego) udzieli Wydział krajowy c. k. Dyrekcyi budowy dróg wodnych po poprzedniem porozumieniu się z c. k. Ministerstwem rolnictwa, które przyczynia się do budowy wałów nad Wisłą, zasiłkami z państwowego funduszu melioracyjnego.

Do ustępu VI. (Odwodnienie) muszę zauważyć, że oświadczenie c. k. Dyrekcyi budowy dróg wodnych nie jest w zupełności zadowolniające, bo zapowiada wykonanie rowów równoległych wzdłuż kanału o głębokości przez Wydział krajowy żądanej tylko na tych przestrzeniach, gdzie już dostateczny odpływ istnieje lub gdzie są projektowane przez Wydział krajowy rowy odpływowe przy zamierzonym obwałowaniu Wisły. Otóż tego stanowiska nie mogę podzielać, nie tylko ze względu na przepis §. 13. ustawy kanałowej, lecz także ze względu na postanowienia kraj. ustawy wodnej, które nie pozwalają zabagniać tego rodzaju budowlami obcych gruntów. Odwodnienie zaś na przestrzeni Zator-Samborek jest bardzo łatwe, bo wobec znacznego spadku pogłębienia ścieków od syfonów, do których sprowadzać się będzie większą niż dotychczas ilość wody, potrzebne będzie na nieznacznej tylko długości bez wykupywania gruntów, gdyż wedle zrobionych dotychczas na Powiślu doświadczeń właściciele gruntów odstępują chętnie grunta pod rowy bezpłatnie, zadowolniając się tylko jednorazowem odszkodowaniem za plony.

Należyte odwodnienie gruntów leży w interesie państwowego funduszu kanałowego i funduszu krajowego, gdyż w razie przeciwnym odwodnienie to, do którego przedsięwzięcie na żądanie właścicieli przez władze polityczne może być zmuszone, wymagałoby po zbudowaniu kanału daleko większego wydatku, — a przeprowadzone w myśl żądania Wydziału krajowego odwodnienie zapobiegnie zarzutom ze strony przeciwników budowy dróg wodnych, jak np. posła Skeene, który w Izbie posłów Rady państwa za-

straszył parlament groźbą, że po zbudowaniu kanałów c. k. Rząd musi wydać ze skarbu państwa sumę równą kosztom budowy kanałów na odwodnienie zabagnionych gruntów.

Do ustępu VII. (Nawodnienie) zajęła c. k. Dyrekcyja budowy dróg wodnych niezdecydowane stanowisko spowodowane nieprzychylną opinią Pana Doradcy technicznego w ustępie 5. Nr. 120.

Mianowicie wydał Pan Doradca techniczny niezwykle w tonie i apodyktyczne orzeczenie, że przyjęcie dla celów nawodnienia ilości wody odpowiadającej średniemu stanowi z lat piętnastu oparte jest na mylnej podstawie i doprowadziło do fałszywego wniosku, oraz że dla tego celu powinna być przyjętą ilość wody odpływająca przy absolutnie najniższych stanach Skawy, którą Pan Doradca techniczny podaje na $2,5 \text{ m}^3$ na sekundę — dalej, że dla kanału i dla nawodnienia nie może być pobieraną ilość $4,8 \text{ m}^3$ wody na sekundę ze Skawy, a po pokryciu potrzeby $1,4 \text{ m}^3$ na sekundę dla kanału powinno pozostać dla mieszkańców nadbrzeżnych na długości 9 km. Skawy przynajmniej 1 do $1,5 \text{ m}^3$ wody na sekundę.

Otóż przedewszystkiem muszę sprostować powyższe cyfry, a mianowicie:

1. kanał potrzebuje na sekundę nie $1,4 \text{ m}^3$, lecz $0,9 \text{ m}^3$, jak to Dyrekcyja budowy dróg wodnych w sprawozdaniu technicznym (pag. 2 i 3) wykazała, tj. $0,65 \text{ m}^3$ na utratę spowodowaną przez wsiąkanie i parowanie w kanale, a $0,25 \text{ m}^3$ na szluzowanie, razem $0,9 \text{ m}^3$, którą to cyfrę zaokrągliła Dyrekcyja na 1 m^3 ;

2. na podstawie dochodzeń komisyjnych ustalono maksymalną ilość wody potrzebnej na przestrzeni Zator-Podgórze dla kanału na 1 m^3 , dla celów zaś nawodnienia $0,332 + 2,269 \text{ m}^3$, razem $3,601 \text{ m}^3$ nie zaś $4,8 \text{ m}^3$, na stronie 94 i 95 protokołu, gdzie też wyraźnie zaznaczono, że przy doprowadzeniu ilości $4,5 \text{ m}^3$ wody, jak to Dyrekcyja budowy dróg wodnych projektuje, możliwym będzie intensywniejsze nawodnienie, ewentualnie uwzględnienie dalszych żądań stron na przestrzeni Samborek-Kraków.

Zasada, jakoby liczyć się należało z ilością wody odpowiadającą najniższym stanom, może i musi być stosowaną do zakładów przemysłowych, które w razie przyjęcia za podstawę średnich stanów narażone byłyby na zastanowienie ruchu. Zupełnie zaś inna jest rzecz z nawodnieniem, dla którego woda doprowadzona z rzeki przy jej najniższym stanie (a więc bez namułu) nie ma wartości, a które odbywa się przy wyższych stanach, kiedy woda jest namulista. Nadto nawodnienie zwłaszcza w obecnym wypadku, gdzie chodzi o 11 obiektów melioracyjnych, nie wymaga ciągłego i codziennego poboru wody, lecz może się odbywać z przerwami przy wyższych stanach wody. Dlatego też przy projektowaniu nawodnień nie przyjmuje się minimalnych ilości wody, lecz ilości średnie, częstokroć reflektuje się na zwyczajną wielką wodę. Zauważa się przytem, że przy podanych ilościach wody stawy rybne uapełni się w dniach 20, nawodnienie zaś przeprowadzi się w dniach 15 do 20, jak to zaznaczył Wydział krajowy w piśmie z d. 12. kwietnia 1904 l. 6.543 do c. k. Dyrekcyi dla budowy dróg wodnych w Wiedniu (alegat 2. sejmowego sprawozdania Wydziału kraj. o budowie dróg wodnych z r. 1904); — jeżeli zatem w protokóle na stronie 95 podano okres nawodnienia wiosenny, jak i jesienny na 2 miesiące, to reflektowano już na to, że w marcu przez dni 11, w kwietniu przez dni 15, a w październiku i listopadzie przez dni 46 z powodu niskich stanów wody nie będzie odbywać się nawodnienie.

Wobec tego wyjaśnienia, tudzież zastrzeżenia c. k. Ministerstwa handlu zawartego w reskrypcie z d. 15. czerwca 1894 l. 761/W. St. (alegat 3. do powołanego sprawozdania sejmowego), które to zastrzeżenie zostało przyjęte w piśmie Wydziału krajowego z d. 5. sierpnia 1904 l. 64.845 (aleg. 4. powołanego sprawozdania sejm.), odpowiadają wszelkie obiekty przeciw poborowi wody ze rzeki Skawy dla celów nawodnienia.

Co się tyczy zaopatrzenia mieszkańców nadbrzeżnych w wodę poniżej jazu na Skawie na długości 9 km., to przyjmując minimalną ilość wody tej rzeki na $2,5 \text{ m}^3$, jak to podaje Pan Doradca techniczny, pozostaje po pokryciu potrzeby kanału w ilości 1 m^3 i stawów rybnych w ilości $0,332 \text{ m}^3$ (dla utrzymania wody w tym samym poziomie), razem $1,332 \text{ m}^3$ na sekundę do dyspozycyi dla mieszkańców nadbrzeżnych $1,168 \text{ m}^3$ czyli 1.168 litrów na sekundę, 100,915.200 litrów na dobę.

Ponieważ zapotrzebowanie wody przez ludność nadbrzeżną zależy nie od długości rzeki (9 km.), lecz od liczby mieszkańców i zwierząt domowych, zatem należy skonstatować, jakie gminy wchodzi tu w rachubę.

Poniżej jazu w Grodzisku położone są na lewym brzegu gminy Rudze, Zator i Podolsze, które użytkowują wodę młynówki z potoku Wieprzówki, ale mogą korzystać także ze Skawy, na brzegu zaś prawym wchodzą w rachubę tylko gminy Trzebieńczyce i Palczowice, gdyż gmina Laskowa ma do dyspozycji młynówkę doprowadzającą wodę do stawów Spytkowickich, tudzież potok miejscowy wpadający do tej młynówki.

Według spisu ludności z r. 1900 zestawionego przez c. k. centralną Komisję statystyczną wynosi liczba mieszkańców:

	w gminie	na obszarze dworskim
1. w Rudzach	291	42
2. " Zatorze	1.607	186
3. " Podolszu	908	16
4. " Trzebieńczykach	182	—
5. " Palczowicach	280	16
Ogółem	3.268	260
do tego obszary dworskie	260	
<u>Razem . . . . .</u>	<u>3.528</u>	

Ilość zwierząt domowych zestawiona została dotychczas przez wymienioną komisję tylko w poszczególnych powiatach sądowych i wynosi w powiecie Zatorskim liczącym 18,301 mieszkańców:

a) koni i źrebiąt	1332
b) bydła rogatego i cieląt	7293
c) mułów i osłów	1
d) kóz	13
e) owiec	—
f) świń	5094

Przyjąwszy, że ilość zwierząt domowych rozdziela się w równym stosunku na wszystkie gminy w powiecie Zatorskim (choć miasteczko Zator stosunkowo mniej zwierząt domowych posiada, aniżeli gminy wiejskie), otrzyma się w 5 gminach, które przedstawiają niespełna 20% ludności całego powiatu sądowego, a korzystać mogą z wody ze Skawy, następujące ilości zwierząt domowych:

a) koni i źrebiąt	266
b) bydła rogatego i cieląt	1459
c) mułów i osłów	1
d) kóz	3
e) owiec	—
f) świń	1019

Potrzebna ilość wody dla mieszkańców i zwierząt domowych w wymienionych gminach wyniesie na d o b ę (według Luegera):

1. do picia*), gotowania, czyszczenia itp. i prania bielizny 45 litrów (jak w Paryżu) dla 3.528 mieszkańców	158.760 l.
2. dla 266 koni po 100 l. (jak w Paryżu)	26.600 "
3. dla 1.459 sztuk bydła rogatego po 100 l. (jak w Paryżu), podczas gdy w Niemczech przyjmuje się 50 l. na dwoje bydła rogatych, 10 l. na jałówkę, a 8 l. na cielę	145.900 "
4. dla 1 muła (jak dla konia)	100 "
5. dla 3 kóz po 10 l.	30 "
6. dla 1019 świń po 13 l.	13.247 "
<u>ogółem . . . . .</u>	<u>344.637 "</u>

*) Wszystkie gminy posiadają studnie, więc prawdopodobnie nie będą do tego celu pobierać wody ze Skawy.

na dobę, czyli niespełna 4 litry na sekundę, podczas gdy przy najniższym stanie Skawy po pokryciu potrzeb kanału i stawów rybnych ma się do dyspozycji 1.168 litrów na sekundę, czyli 294 razy więcej.

Z tego okazuje się, że nie zachodzi wcale obawa, aby przez pobór wody dla potrzeb kanału i stawów rybnych przy najniższym stanie Skawy ludność mogła być pozbawiona wody, chociażby nawet wielokrotnie wzrosła.

Co się tyczy budowy upustów dla nawodnienia, to z uwagi, że Rząd pruski przy budowie kanału Dortmund-Ems podobne urządzenia wykonał kosztem funduszu kanałowego, nie mając do tego upoważnienia w odnośnych ustawach, jak Rząd austriacki w §. 13. ustawy kanałowej, wyrażam oczekiwanie, iż c. k. Ministerstwo handlu tę sprawę przychylnie załatwi po myśli przedstawienia Wydziału krajowego z d. 5. sierpnia 1904 l. 64.845, na które nie nadeszła jeszcze odpowiedź tego Ministerstwa.

Do ustępu VIII. żądań Wydziału krajowego, aby projekt szczegółowy przestrzeni kanału Zator-Dziedzice i Samborek-Podgórze został spiesźnie opracowany i reambulacja tego projektu w r. 1905 była przeprowadzoną, tudzież, aby woda dla kanału powyżej Zatora była pobierana ze Soły i w tym celu zbudowano rezerwoar w dolinie potoku Łękawki (Kocierz) złożyli Panowie Zastępcy c. k. Dyrekcji budowy dróg wodnych wymijające oświadczenie, że życzenia te podane zostały do wiadomości Dyrekcji. Upraszam tedy o złożenie w tej sprawie sprawie stanowczego oświadczenia.

W końcu wyrazić muszę żal, iż cały protokół i opisanie projektu zredagowane zostały wyłącznie w języku niemieckim, a jedynie oświadczenia stron przyjęto w języku polskim. Gdy w myśl rozporządzenia c. k. Ministrów spraw wewnętrznych, wyznań i oświecenia, sprawiedliwości, skarbu, handlu i rolnictwa, tudzież obrony krajowej i bezpieczeństwa publicznego z d. 5. czerwca 1869 l. 2.354 Dz. u. i rozp. kraj. Nr. 24, wydanego na mocy Najwyższego postanowienia z d. 4. czerwca 1869 językiem urzędowym w Galicyi jest język polski, zastrzegam się przeciw podobnemu traktowaniu polskiego języka urzędowego i stawiam stanowcze żądanie, ażeby protokoły przy następnych komisjach spiswane były także w języku polskim.

Również wyrażam ubolewanie, że c. k. Ministerstwo handlu wbrew wyraźnemu postanowieniu §. 6. ustawy z dnia 11. czerwca 1901. Dz. pp. Nr. 66. i wbrew zatwierdzonemu przezeń programowi budowy (reskryptem z d. 17. czerwca 1903. l. 282) nie rozpoczęło budowy kanału galicyjskiego w r. 1904, mimo że Sejm uchwalił wymagany projekt ustawy krajowej (sankeyonowanej d. 2. marca 1904), oraz że przedwstępne czynności komisyjne dotyczące tak nieznacznej przestrzeni około 30 km. kanału mimo upływu 1³/₄ roku (od października 1903) nie zostały dotychczas ukończone.

Gdy wedle generalnego projektu c. k. radcy dworu Hillingera długość kanału galicyjskiego wynosi około 536 kilometrów, same czynności komisyjne prowadzone w dotychczasowym tempie wymagałyby 17¹/₂ lat czasu, podczas gdy budowa kanału w latach 20 w myśl ustawy winna być przeprowadzoną.

To nieprzychylnie traktowanie krajów północnych jest tem bardziej rażące, ile że Pan Minister kolei żelaznych mając takie samo upoważnienie ustawowe do budowy kolei alpejskich mających połączyć najkrótszą drogę Tryest . . . z Berlinem, wydał cały kredyt na budowę, a nawet go przekroczył, podczas gdy Pan Minister handlu ani obligacyj dotychczas nie wydał, ani robót przy budowie dróg wodnych nie rozpoczął.

**Odpis reskryptu Ministerstwa handlu wystosowanego
do c. k. Namiestnictwa z dnia 25. lipca 1905
do l. 41791X.H.**

Im Anschlusse wird der k. k. Statthalterei der Voranschlag für die nach §. 1 des Wasserstrassengesetzes auszuführenden Wasserstrassenbauten für das Jahr 1906 übermittelt.

Bei Ausstellung dieses Voranschlages hat sich die k. k. Regierung im Bewusstsein ihrer Pflicht zur Durchführung des Wasserstrassengesetzes vom 1. Juni 1901 unter gleichzeitiger Beobachtung der gebotenen Vorsichten und der nothwendigen Rücksicht auf die Staatsfinanzen den in der Resolution des Hauses der Abgeordneten vom 8. Juli 1 J. zum Ausdruck gebrachten Grundsatz zu Eigen gemacht, dass grössere Staatsbauten nur unter Zugrundelegung von verlässlichen unter Bedachtnahme auf das Ergebniss anreichernder Untersuchungen verfassten Detailprojekten und Detailkostenanschlägen einzuleiten sind.

Dem entsprechend erscheint in dem übermittelten Voranschlage rücksichtlich der in dem Banprogram für die Jahre 1904 bis 1912 zur Ausführung in Aussicht genommenen Kanalstrecken vorerst für die beschleunigte Fertigstellung der noch fehlenden Detailprojekte durch die Einstellung des Erfordernisses für eine namhafte Verstärkung des technischen Beamtenstandes des Wasserstrassenbaudienstes die hauptsächlichliche Vorsorge getroffen.

Für die voraussichtliche Inangriffnahme des Baues eines Probehebewerkes im Jahre 1906 wurde ein entsprechender Betrag vorläufig bei dem Voranschlage der Erfordernisse der Zentralleitung eingestellt, welcher ebenso wie die in den künftigen Jahren für denselben Zweck anzusprechenden Erfordernissbeträge nach definitiver Einreihung des Hebewerkes in die betreffenden anschliessenden Kanalstrecken mit dem gesetzmässigen Anteile im Sinne des §. 1 des Wasserstrassengesetzes jenem Lande endgiltig anzulasten sein wird, im dessen Gebiete die betreffende Kanalstrecke gelegen sein wird.

Rücksichtlich der Erfordernisse der Zentralleitung dann der Expositur der Direktion für den Bau der Wasserstrassen in Krakau sowie der Rücksätze für die in den Jahren 1904 und 1905 aus den staatlichen Kassabeständen vorläufig bestrittenen Erfordernisse des Wasserstrassenbaudienstes wurde in dem übermittelten Voranschlage samt Anlagen eine genauere Nachweisung durchgeführt.

Die k. k. Statthalterei wird aufgefordert, den Voranschlag dem Landesausschusse mit dem Beifügen mitzuteilen, dass sich derselbe wegen eventuell gewünschter Auskünfte über Detailfragen an die h. ä. Direktion für den Bau der Wasserstrassen wenden möge.

Bei diesem Anlasse wird die k. k. Statthalterei in Erledigung der Berichte vom 25. Oktober 1904, Z. 150.586, 7. Februar 1905, Z. 14.033 und vom 25. April 1905, Z. 57.577, deren Beilagen im Anschlusse zurückfolgen, gleichzeitig eingeladen, dem Landesausschusse über seine Anfrage, betreffend den im Voranschlag pro 1905 eingestellten Anteil des Königreiches Galizien an den im Jahre 1904 erwachsenen Kosten der Zentralleitung Nachstehendes zu eröffnen:

Infolge des im Jahre 1904 unterbliebenen Baubeginnes der Wasserstrassen hat in den Bestimmungen des Wasserstrassengesetzes, welche die Bedeckung des Kostenerfordernisses für die Wasserstrassenbauten zum Gegenstande haben, eine Aenderung nicht platzgegriffen.

Zu den gemäss §. 8 des Gesetzes aus den Anlehenslöhne zu bestreitenden „Kosten der Herstellung der Wasserstrassen“ gehören sachlich vor Allem auch die Projektierungs- und sonstigen Vorarbeiten, so dass ohne einen Widerspruch in das Gesetz hineinzutragen, die Bestimmung des §. 12 des Gesetzes betreffend die Einstellung der für Vorarbeiten erforderlichen Beträge in den Staatsvoranschlag nicht von allen die eigentliche Bauausführung auf den verschiedenen Strecken vorbereitenden und durch alle Jahre des Wasserstrassenbaues fortlaufenden solchen Arbeiten sondern nur von den Vorarbeiten eines bestimmten Zeitraumes verstanden werden kann, als welcher nach §. 12 in Verbindung mit §. 6 des Gesetzes jener vom Zeitpunkte der Erlassung des Gesetzes an, bis zum Jahre 1904 erscheint.

Von diesem Jahre angefangen war daher das gesamte durch die Wasserstrassendirektion hervorgerufene Erforderniss zu Lasten der im §. 8. des Gesetzes vorgesehenen Anleihe zu bestreiten.

Auch erschiene es unvereinbar wegen des Umstandes, dass vor Inangriffnahme der eigentlichen Kanalbauten die Vorarbeiten über die gemäss §§. 12 und 6. des Gesetzes aus dem allgemeinen Staatsaufwande zu bestreitenden Vorarbeiten hinaus gefördert worden sind, die hiefür aufgewendeten Kosten unter hiedurch verminderter Inanspruchnahme oder gesetzmässiger Anleihe auf den allgemeinen Staatsaufwand zu übertragen, während doch diese mehrgeleisteten Vorarbeiten nicht nur gemäss der erwähnten kalendarischen Bestimmung des Gesetzes unter die aus dem Anlehenslöhne zu bestreitenden Arbeiten fallen, sondern den Zwecken, für welche diese Anleihe bestimmt ist, ebenso zugute kommen, wie wenn diese Arbeiten erst nach dem tatsächlichen Baubeginn vorgenommen worden wären.

Die Gesetzmässigkeit der vom Jahre 1904 an angeforderten Beitragsleistung der Länder zu den Kosten der Zentralleitung und den sonstigen Erfordernissen für die Wasserstrassenbauten ergibt sich aber weiters auch aus der Erwähnung, dass nicht der Baubeginn zur gesetzlichen Bedingung des Beginnes der Beitragsleistungen der Länder gemacht, sondern umgekehrt im §. 1 des Wasserstrassengesetzes die Beitragsleistung der Länder als Bedingung der Inangriffnahme der Kanalbauten erklärt ist.

Auch spricht ein wichtiges budgetrechtliches und technisches Moment dagegen, dass für eine zunächst richtig zu Lasten des Anleihe-Erlöhnes präliminirte Ausgabe nach Ablauf des betreffenden Verwaltungsjahres die Bedeckung nunmehr auf einem anderweitigen Wege erst gesucht werden müsste.

Endlich hat das Handelsministerium der an die k. k. Statthalterei seitens des Herrn Landmarschalles ergangenen Zuschrift vom 2. November 1904 mit Befriedigung entnommen, dass der galizische Landtag in seiner Sitzung vom selben Tage den Landesbeitrag zu den Kosten der Wasserstrassenbauten für das Jahr 1905 in dem angesprochenen Betrage von 16148 Kronen bewilligt hat, welcher Betrag nach der ausdrücklichen Auführung des dem Landesausschusse im Wege der k. k. Statthalterei zugemittelten Voranschlages auch die Bedeckung für den Anteil des Königreiches Galizien der 210.600 Kronen an den für das Jahr 1904 entfallenden Kosten der Zentralleitung mitinbegreift.

Indem schliesslich noch beigefügt wird, dass es sich bei dieser Beitragsleistung zu den Zentralleitungskosten des Jahres 1904 nach den vorliegenden Gebahrungsergebnissen für das Königreich Galizien um eine Annuität von ca 960 Kronen handelt, und dass mehrfache Massnahmen zur Vorbereitung des Baues der Wasserstrassen, wie z. B. die Errichtung von Exposituren der Direktion für den Bau der Wasserstrassen nur mit Rücksichtnahme auf die Möglichkeit der seinerzeitigen Bedeckung beziehungsweise Refundierung der bezüglichen Kosten aus dem Anlehenslöhne eingeleitet werden konnten, sieht sich die Regierung demnach ausser Stande, von der angeforderten gesetzmässigen Beitragsleistung des Königreiches Galizien zu den im Jahre 1904 erwachsenen Kosten der Zentralleitung der Wasserstrassenbauten abzusehen.

Ueber das Ergebniss wolle berichtet werden.